

Biblioteka Główna Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu

Artykuł:

Sokołowski Kazimierz: Spółdzielnie kredytu konsumcyjnego (1924-1925) =
Sociétés coopératives du crédit de consommation (1924-1925)

Źródło:

Kwartalnik Statystyczny Tom III 1926 zeszyt 4, strony 692-721

Artykuł zdigitalizowany i udostępniony cyfrowo w ramach zadań projektu pt.
„Digitalizacja i udostępnianie online »Bibliografii gospodarki Wielkopolski 1919-39« H.
Maciejewskiej” (SONB/SP/550684/2022)

KAZIMIERZ SOKOŁOWSKI

Referent w Głównym Urzędzie Statystycznym.

Spółdzielnie kredytu konsumcyjnego (1924 — 1925).

Sociétés coopératives du crédit de consommation (1924 — 1925).

W dniu 1 stycznia 1926 roku na ziemiach Rzeczypospolitej istniało 68 spółdzielni kredytowych specjalnego typu. Są to spółdzielnie, których członkowie rekrutują się w większości, o ile nie wyłącznie, z przedstawicieli klasy pracującej: robotników i urzędników. Ze względu na stanowisko społeczne i gospodarcze swych członków, spółdzielnie te noszą charakter stowarzyszeń kredytowych kredytu konsumcyjnego, zadanie ich bowiem polega na udzielaniu pożyczek nie na cele handlowe lub przemysłowe, jak się zwykle dzieje w instytucjach bankowych, lecz na cele — że tak powiemy — osobiste, jak poratowanie zdrowia, zakup opału i ciepłej odzieży na zimę, wpisy szkolne, wyjazd na urlop i t. p. Ponieważ pracownik fizyczny czy umysłowy rozporządza z miesiąca na miesiąc stałą kwotą dochodów, a od czasu do czasu musi czynić niezbędne wydatki, przekraczające granice budżetu, przeznaczonego na opędzenie kosztów utrzymania, stała pensja czy zarobek nie są w stanie zaspokoić potrzeby kupna ubrania lub zapłacenia wpisu szkolnego. Innemi słowy ciężar wydatku jednorazowego a nieodzownego, zwłaszcza w wypadku choroby lub śmierci, musi być rozłożony na dłuższy okres czasu i amortyzuje się w ciągu szeregu miesięcy w drobnych ratach, nie nadwątlających zbytnio normalnego budżetu. Jest rzeczka zrozumiała, iż kredyt konsumcyjny, zwłaszcza, jeżeli w parze z nim nie idzie akcja oszczędnościowa, może być szkodliwy, uczy bowiem gospodarowania nad stan, nieoglądania się na faktyczne dochody, gdyż niejednokrotnie pożyczający nie zdaje sobie sprawy z istoty długu i traktuje jako dochód pożyczkę, będącą wszakże zobowiązaniem. Zaobserwowano oddawna, że szczególnie pracownicy umysłowi z łatwością zaciągają pożyczki, częstokroć lekkomyślnie i nie na potrzeby zasadnicze. Taki kredyt jest bezwzględnie szkodliwy i musi być usilnie zwalczany. Nie oznacza to atoli zbędności instytucyj kredytu konsumcyjnego, gdyż służą one — względnie służyć powinny — wspomaganie swych członków w wypadkach zaspokożenia nieodzownych i gospodarczo

koniecznych potrzeb. Rozróżniać bowiem należy pożyczki na „związanie końca z końcem“, a zatem popierające gospodarkę nieobliczalną i szkodliwą, od pożyczek na cele, o których mówiliśmy wyżej, a które mieszczą się w przewidywanych wydatkach całego roku, jak zakup węgla, ubrania i t. p., lub wynikają z siły wyższej (choroba, śmierć). Wchodzi tu zwłaszcza w rachubę konieczność czynienia pewnych inwestycji prywatnych. Zaliczyć można do nich urządzenie ewentualnie w dzisiejszych warunkach również kupno mieszkania w związku z zawiązaniem rodziny, wydatki, połączone z przyjściem na świat dziecka, później zaś z jego nauką, która w Polsce dotychczas jest bardzo kosztowna, наконец doraźne „inwestycje“ mieszkaniowe i t. p. Rozumna gospodarka prywatna powinna przewidzieć te wydatki i przygotować się do nich za pomocą stałych i systematycznych oszczędności. Są jednakże wydatki, które przerastają sumy złożonych oszczędności i perjodyczne kwoty dochodów, powstaje więc konieczność zaciągnięcia pożyczki celem uzupełnienia istniejących zasobów gotówkowych. Zaciągnięcie takiej pożyczki nastąpi najprędzej i najłatwiej w instytucji drobnego kredytu, opartej na zasadach samopomocy i operującej na terenie, skądinąd już łączącym pożyczających, a zatem przy wspólnym warsztacie pracy. Istnieją więc kasy kredytowo-oszczędnościowe bądź poszczególnych instytucyj i urzędów, bądź specjalnych zawodów (kolejarzy, nauczycieli). Z uwagi na szerokie rozprzestrzenienie w Polsce idei spółdzielczej i na dogodność formy kooperatywy tak ze względu na demokratyczne zasady, które nią rządzą, jak i na konieczność ścisłych rygorów w gospodarowaniu cudzym, ciężko zapracowanym groszem, większość tych kas zorganizowana jest na zasadach spółdzielczych. Konieczność zakładania samodzielných instytucyj kredytu konsumcyjnego tłumaczy się tem, iż w innych spółdzielniach kredytowych, służących handlowi i przemysłom, tudzież w bankach akcyjnych uzyskanie kredytu osobistego jest albo wykluczone zupełnie, albo połączone z wysokimi kosztami.

Główny Urząd Statystyczny, który prowadzi m. in. statystykę ruchu spółdzielczego w Polsce, zainteresował się również tą specjalną, aczkolwiek niezbyt rozpowszechnioną formą kooperacji kredytowej i wiosną 1926 r. rozesłał do spółdzielni kredytu konsumcyjnego szczegółową ankietę, której zadaniem było zapoznanie się z zasadami i rozwojem, z dobrymi i złymi stronami tej odrębnej kasy w całokształcie spółdzielczości pieniężnej. Z pośród 68 instytucyj, które ankietę otrzymały¹, odpowiedziało 39 a zatem zgorą połowa. Co się tyczy pozostałych, to 4 spółdzielnie znajdują się jeszcze w stadium organizacji (jednakże dane o ich charakterze formalnym są poniżej uwzględnione), 3 są w stanie likwidacji, do 5 spółdzielni nie można było dotrzeć, przypuszczać więc można, iż nie egzystują, reszta zaś, t. j. 17 (a zatem $\frac{1}{4}$), pomimo kilkakrotnych przypomnień nie chciała odpowiedzieć na wezwanie Urzędu. Pod względem terytorjalnym spółdzielnie kredytu konsumcyjnego, do których wysłano ankietę, jakoteż spółdzielnie, które na nią odpowiedziały (łącznie ze stowarzyszeniami w stanie organizacji i likwidacji), przedstawiają się w sposób następujący:

Województwa	Spółdzielnie	
	ogółem	nadesłało odpowiedzi
Polska ogółem	68	46
M. st. Warszawa	12	7
Warszawa	1	1
Łódź	3	2
Kielce	6	5
Lublin	5	3
Białystok	6	5
Wilno	5	4
Wołyń	3	3
Poznań	2	1
Śląsk	2	2
Kraków	5	4
Lwów	14	7
Stanisławów	4	2

Spółdzielnie kredytu konsumcyjnego, istniejące już przed wojną w b. dzielnicach austriackiej, w innych dzielnicach zaczęły powstawać w większej ilości dopiero po wojnie, a zwłaszcza z chwilą wprowadzenia złotego. W ciągu ostatnich dwóch lat (1924 i 1925) powstało półtora raza tyle spółdzielni, co przed wojną, jeżeli uwzględnimy z przedwojennych spółdzielni tylko te, które dotrwały do dnia dzisiejszego. W każdym bądź razie spółdzielnie kredytu konsumcyjnego — jak wogóle spółdzielnie kredytowe — mogły się rozwinąć dzięki stabilizacji pieniądza, gwarantującej nienaruszalność skromnych zarobków pracowników.

Według daty założenia (faktycznego rozpoczęcia działalności spółdzielni) było:

założonych przed 1914 r.	11
„ w 1919—1922 r.	7
„ w 1923 r.	4
„ w 1924 r.	6
„ w 1925 r.	11

Do najstarszych spółdzielni należy Stowarzyszenie Oszczędności i Kredytu Pracowników Polskich Kolei Państwowych (dawniej — austriackich), które rozpoczęło swą działalność 1 stycznia 1870 r., a więc zgorą pół wieku temu. Następne co do wieku będzie Urzędnicze Konsorcjum Zaliczkowe w Bielsku z 1872 r.

Pod względem przynależności do związków, ankietą wykazała, iż spółdzielnie związkowych było 21, z czego na Związek Spółdzielni Polskich w Warszawie przypada 10, na Związek Stowarzyszeń Zarobkowych i Gospodarczych we Lwowie — 6, na Związek Spółdzielni Spożywców w Warszawie 2, na Związek Rewizyjny Ukraińskich Spółdzielni we Lwowie, Związek Niemieckich Spółdzielni w Polsce w Poznaniu i Związek Spółdzielni Zarobkowych i Gospodarczych w Poznaniu po 1; reszta t. j. 20, a więc zgorą połowa, do związków nie należy. Jest to zjawisko niepomysłne, świadczy bowiem o niezrozumieniu przez te spółdzielnie korzyści, jakie płyną z przynależności do związków (ulgi podatkowe i t. p.); składki zaś, opłacane na rzecz związku rewizyjnego, są częstokroć niższe, aniżeli kosztu rewizji, dokonywanej urzędowo z ramienia Rady Spółdzielniej.

Z pośród rozpatrywanych tutaj spółdzielni rewizji związkowej lub urzędowej podlegały 22 spółdzielnie. Z pozostałych o 1 nie mamy bliższych informacji, 1 powstała dopiero w końcu 1925 r., 15 zaś wogóle nie rewidowano, gdyż za rewizję w znaczeniu ustawowym nie może uchodzić — jak większość tych spółdzielni podaje — rewizja z ramienia Rady Nadzorczej. Na fakt ten, iż w tak małej stosunkowo grupie, jaką stanowią spółdzielnie kredytu konsumcyjnego, nie podlegało rewizji prawie 40%, należy zwrócić uwagę odnośnych czynników, powołanych do nadzoru.

Nim przejdziemy do omówienia zasad i rezultatów gospodarki spółdzielni, rozpatrzmy pokrótce zasady powoływania ich władz. Uwzględniając zastępców, jako członków, otrzymamy, iż w Radzie Nadzorczej pracowało przeciętnie około 9 członków, przyczem spółdzielni, w których Rada Nadzorcza składała się:

¹ Istnieje ponadto 6 spółdzielni, które nie mogą być uważane za spółdzielnie kredytu konsumcyjnego, gdyż prowadzą operacje o zupełnie innym charakterze (udzielanie pożyczek na kupno maszyn, narzędzi i t. p., na opłatę dzierżawy, udzielanie zapomóg pogrzebowych i t. d.), lub też większość członków tworzą przemysłowcy, rzemieślnicy, rolnicy i kupcy.

najmniej z 3 członków było	3
z 4—5	7
z 6—7	3
z 8—9	12
z 10—14	10
z 15 i więcej	6

Najczęściej spotykamy spółdzielnie, w których w skład Rady Nadzorczej wchodzi 6 członków i 3 zastępców lub też 9 członków i 3 zastępców. Są też wypadki, gdzie Rada zgoda niepotrzebnie — liczy 18 i 21 członków (łącznie z zastępcami).

Zarząd bywa zazwyczaj 6-o osobowy (łącznie z zastępcami), przyczem spółdzielni, które miały w zarządzie:

najmniej 3 członków było	6
4—5	15
6—7	17
8 i więcej	3

Najczęściej spotyka się spółdzielnie, kierowane przez zarząd, złożony z 3 członków i tyluż zastępców, bądź 3 członków i 2 zastępców.

Sposób powoływania zarządu może być dwojaki: przez Walne Zgromadzenie lub przez Radę Nadzorczą. Pierwszej zasadzie hołduje 25 spółdzielni, drugiej 11. Ponadto w Spółdzielni Oszczędnościowej Urzędników i Mistrzów firmy *Bracia Czeszowiczka* w Andrychowie przewodniczącym zarządu jest bez potrzeby dokonywaniu wyborów każdorazowy dyrektor firmy, resztę zaś (4) członków wybiera Walne Zgromadzenie. Jest też wypadek (Kasa Spółdzielni *Hłazajenna Pomoc* w Ostrowcu), gdzie Walne Zgromadzenie wybiera 12 członków Rady, z których 5 — według decyzji tejże — staje się członkami zarządu. W innych wypadkach (Krakowskie Towarzystwo Zaliczkowe Urzędników, Towarzystwo Kredytu i Oszczędności Urzędników Poczтовых w Krakowie oraz Stowarzyszenie Oszczędności i Kredytu Pracowników P. K. P. we Lwowie), walne Zgromadzenie zatwierdza tylko wybór zarządu, dokonany przez Radę. Zauważyć można, iż w spółdzielniach, założonych przed wojną w Małopolsce, zarząd jest powoływany najczęściej drogą mianowania przez Radę, zatwierdzanego lub nie przez Walne Zgromadzenie.

Kadencja zarządu trwa zwykle 3 lata (28 spółdzielni); 1 rok urzęduje zarząd w 10 spółdzielniach, 5 lat — w 1, aż do odwołania — w 1. Niektóre (3) statuty podają np. że część członków zarządu ustępuje co roku. Charakterystyczne jest, iż najkrótszą (1-o roczną) kadencję spotykamy przeważnie w spółdzielniach urzędników w b. Królestwie Kongre-

sowem. We wszystkich spółdzielniach, gdzie zarząd urzęduje tylko 1 rok, wybór zarządu przysługuje tylko Walnemu Zgromadzeniu, które w ten sposób chce zachować lepszą kontrolę nad ciałem, kierującym pracami spółdzielni, i bliższą styczność z jej gospodarką i polityką kredytową.

Kto może być członkiem spółdzielni kredytu konsumcyjnego? Zasadniczo urzędnicy, nauczyciele lub robotnicy, jednakże niektóre spółdzielnie prawo należenia przyznają ogólnikowo „każdej osobie fizycznej lub prawnej, posiadającej zdolność prawną do zaciągania zobowiązań”. Spółdzielni takich jest 8, z których 2 ograniczają jednakże zakres kandydatów, wymagając od nich przynależności do religii chrześcijańskiej. W spółdzielniach, których członkowie rekrutują się z pracowników pewnej gałęzi pracy (np. pocztowców, kolejarzy i t. p.), określa się częstokroć, iż członkiem może być również spółdzielnia takichże pracowników, członek ich rodziny, a także wdowy lub sieroty po pracownikach. Z 39 spółdzielni było 13 spółdzielni, dających do siebie łatwiejszy dostęp pracownikom fizycznym lub umysłowym, z czego 1 wszystkim lwowskim drukarzom i pokrewnym zawodom, a 5 urzędnikom państwowym wszelkich działów, 6 spółdzielni, których członkami mogą być wyłącznie pracownicy pocztowi, 5 — kolejowi, 4 — skarbowi, 2 — sądowi, 2 — nauczyciele, ponadto zaś mamy 5 spółdzielni, zorganizowanych wyłącznie dla pracowników danego urzędu i 4 spółdzielnie pracowników instytucji prywatnych (Bank Polski w Warszawie, *Dniester* we Lwowie, *Bracia Czeszowiczka* w Andrychowie i dobra Rzuców w woj. kieleckiem).

Nieco inaczej — aniżeli w statucie — przedstawia się faktyczny skład członków według sprawozdań, zamieszczonych w ankiecie. I tak: wyłącznie urzędników (a więc: sędziów, nauczycieli i kolejarzy) oraz niższych funkcjonariuszy państwowych spotykamy w 18 spółdzielniach, wyłącznie urzędników komunalnych w 1, wyłącznie urzędników prywatnych w 3, wyłącznie robotników w 2, w pozostałych zaś skład członków jest mieszany, obejmując zarówno pracowników państwowych i komunalnych, jak i prywatnych, tak robotników, jak wolne zawody i t. d. Wśród tych spółdzielni znajdujemy 5 takich, gdzie obok członków-spożywców figurują członkowie-wytwórcy (rzemieślnicy, przemysłowcy i rolnicy) oraz kupecy. W 1925 r. liczone takich członków 100, t. zn. 0,9% ogółu członków spółdzielni kredytu konsumcyjnego. Ponadto wśród członków 3 kredytówek spotykamy 4 spółdzielnie (zapewne — spożywcze).

Pomijając 2 spółdzielnie w stadium organizacji, tudzież 4 spółdzielnie, które nie podają składu społecznego swych członków, otrzymamy następujące zestawienie:

	31. XII 1924		31. XII 1925	
Liczba spółdzielni	24		35	
„ członków ogółem	9 923	100,0	11 405	100,0
w tem:				
urzędników państwowych	6 335 ^a	63,8	8 222 ^b	72,1
„ komunalnych	27	0,3	77	0,7
„ prywatnych	239	2,4	845	7,4
niższych funk. państw.	149	1,5	281	2,4
wolnych zawodów	147	1,5	116	1,0
robotników i woźnych przyw.	2 442	24,6	1 760	15,5
rzemieśl., przemysł. i kupców	95	1,0	74	0,7
rolników	482	4,9	26	0,2
osób prawnych	7	0,0	4	0,0

^a W tem 1769 pracowników kolejowych, 78 pocztowych, 209 sądowych, 205 skarbowych, 122 Ministerstwa Reform Rolnych, 157 Głównego Urzędu Statystycznego i 1150 nauczycieli. Dla pozostałych 2645 brak bliższych danych.

^b W tem 1785 pracowników kolejowych, 140 pocztowych, 254 sądowych, 1023 skarbowych, 130 Ministerstwa Reform Rolnych, 204 Głównego Urzędu Statystycznego i 1175 nauczycieli. Dla pozostałych 3441 brak bliższych danych.

Spadek liczby robotników, rzemieślników, kupców i rolników wynika jedynie z tego powodu, że w Kasie Spółdzielczej *Wzajemna Pomoc* w Ostrowcu skreślono w 1925 r. 1668 członków, z czego na wymienione kategorie przypadało 1361, a w Kasie Pożyczkowej Rzemieślników Kolejowych w Stanisławowie ubyłoby w 1925 r. 199 członków. Powiększenie się liczby urzędników prywatnych zawdzięczać należy niemal wyłącznie powstaniu spółdzielni pracowników Banku Polskiego, podczas gdy na podwyżkę liczby pracowników państwowych (wyższych i niższych) wpłynęło powstanie 7 nowych spółdzielni.

Biorąc pod uwagę również i 4 spółdzielnie, pominięte wyżej, otrzymamy, iż w 28 spółdzielniach w 1924 i 39 spółdzielniach w 1925 r. liczono członków:

	31. XII 1924	31. XII 1925
ogółem	16 232	17 843
na 1 spółdzielnię	580	458

Zaznaczyć należy, iż w spółdzielniach, których członkami mogą być wyłącznie pracownicy państwowi, komunalni lub prywatni, przeciętna na 1 spółdzielnię wynosiła: w 1924 r. — 291, w 1925 r. — 303 członków, (a 353 w tych samych spółdzielniach, co w 1924 r.). A zatem spadek przeciętnej ogólnej wynika jedynie z powodu wykreślenia zgórą tysiąca członków w spółdzielniach mieszanych. Przeciętna liczba członków w spółdzielniach pracowników umysłowych (biurowych) jest zupełnie odpowiednia, gdyż zbyt liczne grono członkowskie przeszkadzałoby należytemu funkcjonowaniu spółdzielni, zwłaszcza, polityce pożyczkowej, gdzie najlepszą

gwarancją celowości kredytów powinna być dokładna znajomość potrzeb poszczególnych członków.

Spółdzielni, liczących zgórą 1000 członków, było w 1925 r. 4, a mianowicie: Stowarzyszenie Oszczędności i Kredytu Pracowników P. K. P. we Lwowie (5202 czł.), Kolejowa Kasa Oszczędności i Pożyczek w Katowicach (2412), Krakowskie Towarzystwo Zaliczkowe Urzędników (2037) i Polskie Towarzystwo Kredytowe Nauczycieli Szkół Średnich i Wyższych (1175). W 1925 r. liczono pozatem 4 spółdzielnie w których liczba członków wahała się od 501 do tysiąca, od 201 do 500 czł. było w 8 spółdzielniach, od 101 do 200 — w 10 i poniżej 100 — w 12 (włącznie pracowników biurowych).

Aby zakończyć omówienie składu członkowskiego, dorzucimy, iż w spółdzielniach, które tę rubrykę wypełniły, było kobiet:

31. XII 24 r.	1499 t. zn.	9,9%
31. XII 25 r.	1892 t. zn.	11,7%

W ankiecie był ponadto jeszcze jeden punkt, ważny o tyle, iż dałby możność scharakteryzowania znaczenia, jakie spółdzielnia posiada na terenie pracy zawodowej w danym warsztacie pracy. Postawiono więc pytanie, ilu pracowników odośnej instytucji nie należy do spółdzielni. Niestety, odpowiedzi na to otrzymano zaledwie 10. Zbyt mała liczba odpowiedzi, wynikająca zresztą z tej okoliczności, iż spółdzielni, zamykających się w ramach wyłącznie jednej instytucji, mamy tylko 9 (5 państwowych i 4 prywatne), nie upoważnia nas do wyciągania konkretnych wniosków.

Przechodząc do analizy środków obrotowych spółdzielni, rozpatrzmy w kolejności: udziały, wszelkie kapitały rezerwowe (społeczne), wkłady oszczędnościowe i inne zobowiązania.

Jedną z podstawowych kwestyj w spółdzielniach kredytowych, pracujących wśród robotników i urzędników, jest wysokość udziału. Spółdzielnie mają na tę kwestję punkt widzenia dwojaki: jedne ustanawiają udział możliwie najniższy, aby tą drogą zachęcić niezamożną naogół warstwę urzędniczą czy robotniczą do zapisywania się do spółdzielni, drugie natomiast wysokość udziału oznaczają na sumy względnie wysokie i ściągane ratami, chcąc w udziałach widzieć poniekąd wkład oszczędnościowy, z trudnością wycofalny. Naszem zdaniem metoda, praktykowana przez spółdzielnie drugiego typu, nie jest dobra, gdyż pomimo korzyści, płynących z chwilowej niewycofalności udziałów, spółdzielnia może być zagrożona po-

ważnem nadszarpnięciem swych kapitałów z chwilą, gdy kilku choćby członków zechce wycofać swe udziały. Byłoby rzeczą bardziej celową dążyć do pozyskania jak największej ilości gotówki drogą ściągania oszczędności, które tworzą kapitał coprawda bardziej płynny, niż kapitał udziałowy, jednakże spółdzielnia nie powinna dbać wyłącznie o stan swej kasy, lecz i o interesy swych członków. A przyznać trzeba, iż lepszym interesem będzie umieszczenie kilkuset złotych na rachunku wkładów i podjęcie ich — powiedzmy — po roku dla zaspokojenia istotnych potrzeb gospodarczych, aniżeli zamurowanie tej kwoty na rachunku udziałów, których wycofalność obstawiona jest całym szeregiem rygorów ustawowych. Dla spółdzielni byłoby to zresztą również niekorzystne, gdyż wycofanie udziału oznacza zerwanie członka ze spółdzielnią, czego niema przy wycofaniu wkładów.

Większość spółdzielni ustanawia w statucie udział, którego wysokość nie przekracza 50 zł. Spółdzielni, w których statutowa wysokość udziału wynosiła:

10 zł. i mniej	było	10
od 11 do 20 zł.	"	4
od 21 do 30 zł.	"	6
od 31 do 50 zł.	"	4
od 51 do 100 zł.	"	11
od 101 do 200 zł.	"	1
od 201 do 250 zł.	"	2

Pozatem w 3 spółdzielniach wysokość udziału nie została jeszcze określona, podano natomiast, iż udział platny jest w ratach miesięcznych, przyczem każda rata wynosi 5 zł. wzgl. 3 lub 6% płacy miesięcznej. Te trzy ostatnie określenia nie wydają się nam zgodne z przepisami Ustawy o spółdzielniach.

Najniższe udziały (do 10 zł. włącznie) spotykamy w spółdzielniach pracowników: Banku Polskiego w Warszawie, Poczty, Telegrafu i Telefonów w Białymstoku *Samopomoc* (5 zł.) Magistratu m. Krzemieńca, Dóbr i Zakładów Przemysłowych w Rzucowie i Służby Intendentury w Łodzi oraz w Robotniczej Spółce Oszczędności i Pożyczek w Przemyśle, Kasie Pożyczkowej Rzemieślników Kolejowych w Stanisławowie, Krakowskiem Towarzystwie Zaliczkowem Urzędników, Kolejowej Kasie Oszczędności i Pożyczek w Katowicach i Spółdzielni Oszczędnościowej firmy *Bracia Czeszowiczka* w Andrychowie (1 zł.). Maximum udziału (250 zł.) podaje statut Kasy Samopomocy Pracowników Okręgowego Urzędu Ziemskiego w Białymstoku, nieco mniej (240 zł.) — takiegoż Urzędu w Warszawie. Widzimy przeto, iż

wysokość udziału zależna jest nie od przeciętnych zarobków członkowskich w danej dziedzinie, lecz od zasad polityki kredytowej i oszczędnościowej poszczególnych spółdzielni.

Ważną również rzeczą jest sposób ściągania rat na udziały. Spółdzielni, w których udział platny był

		jednorazowo:	było	5
max. w	2	rat	ach	mies. 4
" w	3—6	"	"	8
" w	7—12	"	"	7
" w	13—24	"	"	8

Pozatem spotykamy 2 spółdzielnie, w których sposób wpłaty udziału pozostawiony jest dowolności członka (Robotnicza Spółka w Przemyśle i Kolejowa Kasa Oszczędności i Pożyczek w Katowicach), i spółdzielnię, gdzie ilość rat może sięgać cyfry 50 (Kasa Pożyczk. Oszczędn. Pracowników Sądowych w Wilnie), i gdzie cyfra ta wynosi 100 (Bank Urzędniczy w Poznaniu), tudzież i — gdzie udział można wpłacać dosłownie 5 (!) lat (Kasa Spółdzielcza Nadkonduktorów i Konduktorów Kolejowych w Stanisławowie). Ponadto wzmiankowana wyżej Kasa Samopomocy Pracowników Okręgowego Urzędu Ziemskiego w Białymstoku przyjęła, iż udział można wpłacać w formie 3% od płacy miesięcznej, a zatem ilość rat jest nam bliżej nieznana. Naogół stwierdzić zatem można, iż spółdzielnie dają swym członkom b. znaczne ulgi przy płaceniu udziałów. Jeżeli ulgi te idą zbyt daleko (a za takie uważać należy terminy, dłuższe od 1 roku), spółdzielnia może być narażona na to, iż część udziałów wpłacona nie będzie.

Statutowa odpowiedzialność członków jest naogół niska, co wynika z powszechnie żywionych obaw odpowiadania za straty i z nieprzyzwyczajenia do spraw finansowych, z któremi członkowie spółdzielni tego typu zwykle mało mają do czynienia. Spółdzielni, w których odpowiedzialność jest:

1-0 krotna (udziałami)	było	10	t. zn.	24 %
2-11	"	"	11	" 25 "
3-5	"	"	5	" 12 "
4-0	"	"	1	" 2 "
5-0	"	"	3	" 8 "
10-0	"	"	8	" 21 "
nieograniczona	"	3	"	8 "

Przechodząc do stanu finansowego, przedstawionego w bilansach, otrzymamy, iż fundusz udziałowy ogółem i na 1 członka wynosił:

	31. XII 24	31. XII 25
Ogółem. . .	108 197 zł.	453 250 zł.
Na 1 członka	.6 zł. 67 gr.	25 zł. 40 gr.

Przeciętna ta jest nieco wyższa, aniżeli statutowa, gdyż naogół większość członków

nie zadawała się jednym tylko udziałem, lecz—celem umożliwienia sobie większych kredytów—wplaca po 2 i więcej udziałów. Sumując wszystkie spółdzielnie, otrzymamy, iż w dniu 31 grudnia 1925 r. członków, posiadających:

udział niepełny było	1 589 t. zn.	9 %
1 udział	13 169	77 %
2 udziały	708	4 %
3 i więcej udz.	1 604	10 %

Dla 1 spółdzielni i 633 członków brak danych.

Udziały—zarówno w sumach ogólnych, jak i w przeciętnych na 1 członka—wzrosły w ciągu 1925 r. przeszło czterokrotnie, co się tłumaczy zakończeniem procesu waloryzacji¹ i jeszcze bardziej powstaniem nowych spółdzielni z wysokimi udziałami. Potwierdza to tabliczka poniższa:

Udziały na 1 członka		1924	1925
		Liczba spółdzielni	
Ogółem		26	37
do 10 zł.		17	6
11—20 "		3	6
21—30 "		5	4
31—40 "		—	7
41—50 "		—	2
51—75 "		—	6
76—100 "		1	3
ponad 100 "		—	3

Fundusz zasobowy (zapasowy, rezerwowy) powstaje bądź z wpisowego (rzadkie wypadki), bądź z obowiązkowego wydzielenia pewnej kwoty (co najmniej 10%) z czystej nadwyżki. Stąd w 1924 r. jeszcze 26% spółdzielni nie wykazuje funduszu zasobowego, podczas gdy w 1925 r. odsetek ten spada do 16%. Fundusz zasobowy wynosił:

Ogółem	40 157 zł.	73 865 zł.
na 1 spółdzielnię	2 008 "	2 382 "

a zatem przeciętna wzrosła o 19%.

Fundusze specjalne (kulturalno-oświatowe, na budowę domów i t. p.) stanowią dość nikłą pozycję, zwłaszcza w 1925 r. Wynosiły one:

Ogółem	35 795 zł.	40 099 zł.
na 1 spółdzielnię	3 580 "	2 506 "

Zmniejszenie się funduszy specjalnych jest rezultatem wydatkowania w 1925 r. dość znacznych kwot na cele oznaczone.

Kapitał udziałowy, fundusz zasobowy i fundusze specjalne tworzą razem kapitały własne, którym przeciwstawić należy kapitały obce, złożone z wkładów oszczędnościowych, pożyczek zaciągniętych i różnych. Stosunek ka-

pitału własnego do obcego, wyrażony w odsetkach kapitału obrotowego (po odjęciu czystej nadwyżki) wynosił:

	1924		1925	
	Złotych	%	Złotych	%
Kapitał własny	184 149	30	567 214	40
" obcy	429 876	70	864 889	60
" obrotowy	614 025	100	1 432 103	100

Dość silny wzrost kapitałów własnych zawdzięczają spółdzielnie głównie wzrostowi udziałów, który jest niemal najsilniejszy w porównaniu z innymi pozycjami.

Po stronie kapitałów obcych najważniejszą rolę grają wkłady oszczędnościowe. Na tę pozycję musimy zwrócić szczególną uwagę, jest ona bowiem odpowiednikiem podstawowej pozycji stanu czynnego: pożyczek i charakteryzuje najlepiej stan majątkowy kasy. Wkłady oszczędnościowe, sięgając w omawianych spółdzielniach w 1924 r. 58% kapitału obrotowego, w 1925 r. zaś—45%, są niejako warunkiem *sine qua non* kooperacji kredytowej, a zwłaszcza spółdzielni typu robotniczo-urzędniczego. Uprzątnąć sobie musimy okoliczność, że operowanie kapitałem obcym w ścisłym tego słowa znaczeniu, a więc zaciąganie pożyczek, do dziś dnia w Polsce b. kosztownych ze względu na wysokie odsetki i prowizje, jest rujnujące dla spółdzielni, która nie może powetować sobie tych nadmiernych kosztów na niezamożnych członkach, zaciągających w niej pożyczkę. Tak modna jeszcze niedawno zasada opierania egzystencji instytucji urzędniczych na kredytach skarbowych musiała ustąpić wobec trudności w uzyskaniu tychże i niewątpliwie ich szkodliwości. Spółdzielnia, której zakres działania jest ograniczony do udzielania pożyczek konsumpcyjnych, winna opierać się wyłącznie na własnych siłach, nie domagając się żadnych subwencji i kredytów, które z jednej strony demoralizują spółdzielnię, ucząc ją oglądania się na pomoc zewnętrzną, z drugiej zaś mogłyby się przydać o wiele bardziej w dziedzinie produkcji przemysłowej i rolnej. Niestety, nie wszystkie jeszcze spółdzielnie oduczyły się korzystania z pomocy rządowej, nie rozumiejąc, że najlepiej zrobić, organizując oszczędności na wielką skalę. Aczkolwiek po doświadczeniach z marką polską pęd do oszczędzania znacznie zmalał w masach, w szczególności zaś sfery urzędnicze zawsze były trudne do pozyskania ich dla idei oszczędności, obowiązkiem spółdzielni pożyczkowo-oszczędnościowych jest opór i uprzedzenia przełamać. Dróg, jakie prowa-

¹ W 1924 r. kapitał udziałowy 18 spółdzielni, powstałych przed 1924 r., wynosił 61 709 zł., w 1925 r. kapitał udziałowy tych samych spółdzielni wzrósł do 317 903 zł., t. zn. o 247%. W szczególności kapitał udziałowy 11 spółdzielni przedwojennych wzrósł z 38 778 zł. na 154 529 zł., t. zn. o 298%.

dza do zdobycia oszczędności, jest dużo, trzeba tylko umiejętnie zabrać się do dzieła. Oszczędności, będąc kapitałem formalnie, buchalterycznie obcym, są najczęściej ściągane od własnych członków, w których interesie jest jak największe skupienie kapitałów, leżących w rozproszeniu bezużytecznie. Mając dostateczne wkłady oszczędnościowe, można przeznaczyć je na kredyty krótkoterminowe (konsumcyjne), używając udziałów i rezerwy na kredyty długoterminowe (np. budowlane).

Na 41 spółdzielni 18 nie przyjmuje wkładów od nieczłonków, co się zaś tyczy pozostałych, to mimo zezwolenia statutu na operacje wkładowe z osobami obcymi wkłady tychże albo grają minimalną rolę, co jest zupełnie zrozumiałe ze względu na zamknięcie działalności spółdzielni w granicach jednego biura lub zawodu, albo też niema ich wcale, co wyraźnie podkreślają 2 spółdzielnie.

Bardzo ważne są zasady składania wkładów i dysponowania nimi. Na ten punkt ankieta Głównego Urzędu Statystycznego zwróciła szczególną uwagę, chcąc stwierdzić, jakimi drogami dążą spółdzielnie kredytu konsumcyjnego do pozyskania wkładów, czy drogi te są należycie wyzyskane i jaki jest stopień płynności tych wkładów.

Ankieta Urzędu rozróżniała trzy zasadnicze typy oszczędności: 1° wkłady dobrowolne, płatne najczęściej à vista lub za wypowiedzeniem, 2° wkłady przymusowe, określone w formie odsetka od pensji (zarobku) i 3° wkłady przymusowe, określone w inny sposób (np. od pożyczek).

Wkłady dobrowolne istnieją w 20 spółdzielniach w 1924 i w 28 spółdzielniach w 1925 r. Tam wynoszą one 324 812 zł., t. zn. 92% ogółu wkładów i 16 241 zł. na 1 spółdzielnię, tutaj — 580 902 zł. (90% ogółu wkładów) i 20 746 zł. na 1 spółdzielnię. Wkłady przymusowe — wszelkich rodzajów — spotykamy w 4 spółdzielniach w 1924 r. na sumę 28 649 zł. (7 162 zł. na 1 spółdz.) i w 7 spółdzielniach w 1925 r. na sumę 64 350 zł. (9 193 zł. na 1 spółdz.).

Zasady przyjmowania i wypłacania wkładów przymusowych są następujące:

W spółdzielni pracowników Głównego Urzędu Statystycznego istnieją wkłady stałe, powstające z regularnych potrąceń z pensji miesięcznej (minimum 1%), obowiązkowe dla wszystkich członków. Wycofanie wkładu nastąpić może dopiero za miesięcznym wypowiedzeniem po osiągnięciu kwoty 30 zł. Jest to więc połączenie wkładu za wypowiedzeniem z wkładem warunkowym. Ponadto istnieją w tej spółdzielni nigdzie nie spotykane wkłady pożyczkowe, polegające na tem,

że przyznanie pożyczki zależy od potrącenia z niej 10% na rachunek oszczędności. Rachunek ten jest oprocentowany w wysokości 2% miesięcznie (stopa procentowa w 1925 r.), a więc tak samo, jak pożyczka; wycofać go można dopiero z chwilą, gdy osiągnie sumę 50 zł. i również za miesięcznym wypowiedzeniem. Wkłady pożyczkowe mają na celu częściowe sparaliżowanie ujemnych bądź co bądź skutków pożyczek. W spółdzielni pracowników pocztowo-telegraficznych w Warszawie ustanowiono obowiązkowo dla wszystkich członków wkłady stałe w wysokości minimum 5 zł. miesięcznie, kwoty zaś uzbierane w ten sposób, wolno wycofywać bez ograniczeń za miesięcznym wypowiedzeniem. Kasa „*Samopomoc*“ pracowników pocztowo-telegraficznych w Białymstoku również wprowadziła wkłady stałe, obowiązkowe, w wysokości 2% pensji miesięcznej; zwrot tych wkładów następuje dopiero po wystąpieniu członka. Statut kasy pracowników pocztowych w Suwałkach zna obowiązkowe wkłady stałe w wysokości conajmniej 5 zł. miesięcznie, nie podaje atoli warunków dysponowania temi wkładami. Kasa Spółdzielcza Robotników Chrześcijańskich w Radomiu przyjmuje wkłady stałe, przymusowe dla wszystkich, w kwocie conajmniej 3 zł. miesięcznie.

Wycofanie wkładów nastąpić może w czasie i w sposób, pozostawione uznaniu zarządu. Postanowienie takie wydać się musi conajmniej dziwne, żeby nie powiedzieć — szkodliwe. Najbardziej jednak oryginalne postanowienia o wkładach przymusowych zawiera statut Spółdzielni oszczędnościowej urzędników i mistrzów firmy *Bracia Czeszowiczka* w Andrychowie. Po pierwsze — rozróżnia on 3 kategorie wkładców (w zależności zapewne od dochodów), którzy obowiązani są uiszczać „wkładkę miesięczną na oszczędność po 12, 8 i 4 zł.“, powtóre — „na wniosek firmy może zarząd przesunąć członków stowarzyszenia za nadzwyczajną zasługę i długoletnią pracę do wyższej kategorii“ (?!), po trzecie — „firma ma opłacać wkładki takie same, jak wszyscy członkowie stowarzyszenia razem, a nadto posiadać tyle udziałów, ile wszyscy członkowie razem“. Ten ostatni przepis staje się zrozumiały wówczas, gdy na podstawie §§ 14, 16—19 statutu zobaczymy, iż oszczędności te są niczem innem, tylko składką emerytalną, albowiem „członek, występujący z pracy u firmy“, otrzymuje prócz wpisowego (1), udziałów i wkładek, które sam uiszczył, odpowiedni procent (np. po 5 latach służby — 30%, po 10 latach — 100%) wpływów z wpisowego, udziałów i wkładek, uiszczonych przez firmę, w stosunku — rozumie się — do sum, zapisanych na osobistym koncie członkowskim.

O ile wpłacanie przez firmę wkładów oszczędnościowych (składek emerytalnych) uważać należy za słuszne, o tyle wpłacanie przez nią udziałów traktować trzeba, jako sprzeczne z duchem spółdzielczości i co więcej — niezgodne z prawem, gdyż udziały posiadać wolno jedynie członkom, firma zaś — stosownie do statutu spółdzielni — członkiem być nie może. Nadaje to wszystko wymienionej spółdzielni charakter stowarzyszenia patronackiego.

Wracając do wkładów oszczędnościowych *en masse*, podkreślić musimy, iż wkłady płatne *a vista*, stanowiące zresztą niewielki odsetek, wzrosły w 1925 r. dość znacznie, jak również warunkowe i terminowe, zmniejszyły się natomiast wkłady za wypowiedzeniem. W 1924 r. 11 spółdzielni (na 23) opierało wyłączenie wkładami *a vista*, w 1925 r. zaś wkłady te spotykamy w 15 (na 31). Biorąc przeciętne poszczególnych wkładów na 1 spółdzielnię, otrzymamy następujące porównanie:

	1924	1925	% wzrostu
Wkłady <i>a vista</i>	6247 zł.	11086 zł.	77
„ za wypowiedzeniem 23327 „	21897 „	—	—6
„ warunkowe	3155 „	4004 „	27
„ terminowe	13537 „	20296 „	50

Obroty na rachunkach wkładów oszczędnościowych wynosiły¹:

	1924	1925
Liczba spółdzielni	19	26
Ogółem { Wpłaty ²	407916 zł.	1721078 zł.
{ Wpłaty	187808 „	1189392 „
Na 1 spółdz. { Wpłaty	22662 „	66195 „
{ Wpłaty	10434 „	45746 „

Wpłaty w stosunku do stanu z końcem roku wynosiły: w 1924 — 58%, w 1925 — 204%, wzrosły zatem blisko 4-0 krotnie.

Przeciętne wpłaty wzrosły w ciągu 1925 r. trzykrotnie, wypłaty natomiast 4¹/₂ raza, co jest rezultatem spadku złotego na jesieni 1925 r. i powszechnej tendencji do wycofywania oszczędności.

Liczbę wkładców (kont) i przeciętną wkładów znamy dla 16 spółdzielni w 1924 i 22 w 1925 roku³. Odnośne dane brzmią, jak następuje:

Kategorie wkładów	1924		1925		1925	
	Liczba kont	Wysokość 1 konta	Liczba kont	Wysokość 1 konta	Liczba kont	Wysokość 1 konta
Ogółem . . .	(16 spółdzielni)		(16 spółdzielni)		(22 spółdzielni)	
	1064	79,41	2794	74,62	3569	84,98
A vista . . .	496	53,45	1295	67,98	1733	60,23
Za wypow. . .	335	82,83	950	53,64	1258	100,05
Warunkowe . .	103	30,63	339	35,43	339	35,43
Terminowe . .	130	208,26	210	273,77	239	254,78

1 Dla 4 spółdzielni w 1924 i 5 spółdzielni w 1925 r. brak danych lub też między bilansem a sumami obrotowymi zachodzą różnice.

2 Łącznie z pozostałością z roku poprzedniego.

3 Opuściliśmy tutaj rozmyślnie Kolejową Kasę Oszczędności i Pożyczek w Katowicach, ponieważ posiadała ona tylko 1 wkład w 1924 r. na sumę 100 tys. zł., w 1925 r. — 48 tys. zł., a zatem ogromnie odbiega on od przeciętnej.

Biorąc pod uwagę te same spółdzielnie, stwierdzamy, iż w 1925 r. przeciętna wysokość i konta zmniejszyła się w porównaniu z rokiem poprzednim o 6%, przyczem najsilniej spadły wkłady za wypowiedzeniem, podniosły się natomiast wkłady warunkowe i na żądanie, a zwłaszcza terminowe. Jednakże dzięki powstaniu w 1925 r. kilku nowych a zamożnych spółdzielni, przeciętna i konta wzrosła o 7%. Ponadto zaznaczyć należy, iż stosunkowo wysoka przeciętna wkładów terminowych jest zupełnie zrozumiała, zbyt niską natomiast wydaje się przeciętna wysokość wkładów warunkowych. Aczkolwiek pole obserwacji jest zbyt małe, dojść możemy do wniosku, że w spółdzielniach kredytu konsumcyjnego wkłady terminowe mają największe szanse rozwoju, podczas gdy, jak to z natury samych instytucji urzędniczo-robotniczych wynika, wkłady za wypowiedzeniem i warunkowe, a zwłaszcza *a vista*, mogą liczyć na niewielkie tylko powodzenie, gdyż ani urzędnik, ani robotnik nie składa naogół pieniędzy do kasy po to, aby je w każdej chwili podejmować, jak to czynią przemysłowcy i kupcy, a zresztą samą spółdzielnię naraża na znaczne trudności. Pozostaje atoli pytanie, czy nie byłoby rzeczą wskazaną, aby pracownik wpłacał do spółdzielni na 1-go każdego miesiąca część lub też całość swej miesięcznej pensji, a następnie w ciągu miesiąca podnosił małe kwoty celem regulowania swych bieżących wydatków. Podkreślić jednak należy, iż spółdzielnia musi być usprawnioną technicznie do tego rodzaju czynności, a ponadto posiadać znacznie większe kwoty na innych rachunkach oszczędnościowych, nie tak płynnych, jak rachunki *a vista*.

Aby już zakończyć z wkładami oszczędnościowymi, zaznaczyć musimy, iż stopa procentowa od tychże wkładów była dość wysoka, gdyż pozwalały na to wysokie odsetki, pobierane od pożyczek w granicach, dopuszczonych przez prawo. Bliższa analiza naszych spółdzielni wykazuje, iż spółdzielni, które płaciły (w stosunku rocznym) maximum:

	1924	1925
ponad 18% było	1	3
13—18% „	8	12
10—12% „	8	9
7—9% „	—	1
do 6% „	3	2
nie płaciły % „	—	1

Pomiędzy poszczególnymi rodzajami wkładów zachodziły dość znaczne różnice wysokości oprocentowania. W 1924 i 1925 liczono spółdzielni, płacących (w stosunku rocznym) przeciętnie:

Rodzaj wkładu	1924					1925					
	ponad 18%	13 — 18%	10 — 12%	do 6%		ponad 18%	13 — 18%	10 — 12%	7 — 9%	do 6%	nie płaciły
Wkłady a vista	—	3	6	2		—	5	10	1	2	—
„ za wypowiedzeniem . . .	1	5	3	—		2	7	4	1	—	1
„ warunkowe	—	—	1	1		—	—	3	—	1	—
„ terminowe	—	—	2	—		1	—	2	—	—	—

W 1924 r. brano pod uwagę 20, w 1925 r. 26 spółdzielni.

Przechodząc do kapitałów obcych w ścisłym znaczeniu wyrazu, a zatem do wierzytelności, podkreślić musimy, iż powinny one grać jak najmniejszą rolę w gospodarce spółdzielni kredytu konsumcyjnego. Wysoka stopa procentowa odbija się ujemnie na dochodowości kasy, łatwość zaś uzyskania kredytów obcych, zejście natomiast z drogi samopomocy demoralizują zarówno kierowników, jak i ogół członkowski. Jeżeli jednak znajdziemy jeszcze dużo spółdzielni, korzystających z kredytu, to będziemy ten kredyt uważali bądź jako konieczność, wynikającą z operacji wekslowych (redyskonto) i dopuszczalną jedynie w instytucjach zamożniejszych i posiadających znaczne obroty, bądź jako zjawisko przemijające.

Poniżej dokonaliśmy zestawienia, ilustrującego wysokość, rodzaj i miejsce zadłużenia (dane w złotych):

Wierzyciele	Ogółem	Kredyty		Rachunek bieżący	Redyskonto weksli
		wekslowe	skrypowe		
Rok 1924 (9 spółdzielni)					
Ogółem	94484 ^a	21000	23495	44989	5000
Pocztowa Kasa Oszczędności . . .	18000	18000	—	—	—
Banki akcyjne	42248	—	—	37248	5000
Inne instytucje	34236	3000	23495	7741	—
Rok 1925 (15 spółdzielni)					
Ogółem	212822 ^b	21300	66097	103425	22000
Pocztowa Kasa Oszczędności . . .	9582	7300	2282	—	—
Banki akcyjne	132095	5000	10765	94330	22000
Inne instytucje	71145	9000	53050	9095	—

^a Ponadto 1170 zł. bliżej nieznanych.

^b Ponadto 9300 zł. bliżej nieznanych.

Do „innych instytucyj” zaliczono: Bank Gospodarstwa Krajowego, z którego spółdzielnia otrzymała w 1924 r. 3000 zł. i w 1925 r. 4000 zł., miejską kasę oszczędności (w 1925 r. 2250 zł.), magistrat (w 1925 r. 3150 zł.), sejmik powiatowy (w 1925 r. 4000 zł.), tudzież firmy, w której pracują członkowie spółdzielni (w 1924 r. 23495 zł. i w 1925 r. 46650 zł.), osoby prywatne (w 1924 r. 6000 zł. i w 1925 r.

2000 zł.) oraz zrzeczenia pracownicze (w 1925 r. 9905 zł.). Przyznać jednak należy, iż na 16 spółdzielni, które korzystały z kredytów obcych (po wykluczeniu 2, posilkujących się wyłącznie redyskontem), tylko 7 było nowych, reszta zaś były to instytucje przedwojenne o znacznych obrotach, zamożne i przyzwyczajone do operowania kredytem. W spółdzielniach atoli ściśle zamkniętych (np. Urzędu Ziemskiego) kredyty powinny być zupełnie wykluczone, w pozostałych zaś — o ile na to pozwolą duże obroty — ograniczone do minimum. Z tego punktu widzenia musimy uważać politykę, prowadzoną przez spółdzielnię urzędników „Dniestra” we Lwowie i urzędników pocztowych w Krakowie, za niebezpieczną i szkodliwą, gdyż obie te instytucje urzędnicze, których kapitał obrotowy nie przekracza 40 tys. zł., zgórą połowę kapitału obrotowego czerpią z kredytów¹.

Z kredytów obcych w jakiegokolwiek postaci nie korzystało w 1924 r. 15 spółdzielni (na 27), w 1925 r. — 17 (na 37). Z pośród tych 17 spółdzielni 13 należało do pracowników państwowych (Główny Urząd Statystyczny, urzędy ziemskie, pocztowo-telegraficzne, kolejarze, sędziowie, skarbowcy), 2 do urzędników prywatnych i 2 do robotników. Zestawienie to jest b. pomysłne, dowodzi bowiem, że spółdzielnie zamknięte, operujące wyłącznie wśród członków, udzielając im kredytu konsumcyjnego, istnieją i rozwijają się bez pomocy zewnętrznej. Podkreślić również należy, że niemal wszystkie te spółdzielnie są to spółdzielnie nowe, a zatem przy ich narodzinach nie opierano się na poparciu osób trzecich, lecz już w samym założeniu postanowiono czerpać kapitały z udziałów i wkładów członkowskich.

Pozostałe pozycje stanu biernego: „różne” i „inne” — nie zawierają specjalnie nas interesujących punktów, mieszczą się tam bowiem odsetki niezapłacone, dywidenda niepodjęta, sumy przychodnie i inne należności przejściowe.

Po stronie czynnej rozróżnić musimy następujące składniki w kolejności płynności: 1) kasę i lokaty, 2) papiery wartościowe, 3) pożyczki, 4) ruchomości, nieruchomości i różne.

¹ W spółdzielni urzędników „Dniestra” kredyty wynoszą 94% kap. obrotowego.

Analiza bilansów wykazuje, iż zasoby gotówkowe w kasie spółdzielni wynosiły:

31. XII 1924 r. 32 537 zł. 5,2 % sumy bilansowej
31. XII 1925 r. 67 728 „ 4,5 „ „ „

Tak nieznaczny odsetek świadczy korzystnie o polityce spółdzielni, z których większość, operująca wśród urzędników państwowych, dopiero z dniem 1 każdego miesiąca otrzymuje większe pieniężne kwoty z tytułu wpłaty pożyczek pieniężni, pochodzących z poborów miesięcznych, płatnych 1-go. Spotykamy jednak kilka spółdzielni, gdzie zapasy gotówki przekraczają 10% sumy bilansowej. W 1924 r. było takich spółdzielni 6, w 1925 r. 7, przyczem do wyjątkowo złe pod tym względem funkcjonujących należała w 1924 r. Kasa Pożyczkowo-Oszczędnościowa przy Związku Pracowników Skarbowych w Warszawie (41%), a w 1925 r. — Spółdzielnia Kasa Pracowników Sądowych we Włocławku (28%), Robotniczy Bank Spółdzielczy w Łodzi (20%) i Bank Urzędniczy w Poznaniu (17 004 zł. — 12% sumy bilansowej).

Gotówka ulokowana w banku przewyższa o kilkanaście procent gotówkę w kasie spółdzielni, co uważać należy za fakt dodatni, gdyż spółdzielnia nie powinna gromadzić u siebie gotówki zbyt znacznej, lecz wprowadzać ją do ogólnego obrotu. 12 spółdzielni w 1924 r. posiadało w bankach 116 419 zł., 16 spółdzielni w 1925 r. miało tam 110 574 zł.

Ciekawy jest stosunek gotówki i lokat do wkładów, wskazuje bowiem zdolność płatniczą spółdzielni. Z końcem 1924 r. wynosił on 42%, z końcem 1925 r. 28%. Stwierdzić należy, iż odsetek ten w bankach akcyjnych nie przekracza 20%.

Bilanse, zestawione na jeden dzień w roku, mogą niedostatecznie uchwycić faktyczne znaczenie poszczególnych pozycji. Chcąc otrzymać istotny obraz działalności w ciągu całego roku, a nie przypadkowo w pewnym dniu, posiłkujemy się obrotami rocznymi, które przytaczamy poniżej:

Wyszczególnienie	1924	1925
Kasa 1		
Spółdzielni uwzględnionych	23	32
Wpłaty	1 460 525	5 026 855
Wyплаты	1 428 585	5 560 551
Banki 2		
Spółdzielni uwzględnionych	11	16
Wpłaty	346 156	1 108 793
Wyплаты	242 950	1 023 473

1 W 1924 r. brak danych od 3, w 1925 r. — od 5 spółdzielni.

2 W 1924 r. brak danych od 3, w 1925 r. — od 4 spółdzielni.

Przeciętny obrót kasowy i spółdzielni (licząc wyłącznie sumy wypłacone) wynosił:

w 1924 r. 62 112 zł.
w 1925 r. 173 767 zł.,

wzrósł zatem prawie 3 razy ponieważ dzięki temu, że w 1925 r. powstało kilka spółdzielni o dużych obrotach.

Chcąc otrzymać dane o tempie obrotu gotówkowego, należy obrót ten porównać z kapitałem obrotowym. Dla 23 spółdzielni, które istniały już w 1924 r., możemy zestawiać obroty kasowe z przeciętnym kapitałem obrotowym w 1925 r., przyczem za przeciętną kapitału będziemy uważali średnią arytmetyczną stanu na 31. XII 1924 i stanu na 31. XII 1925 r. Ponieważ przeciętny kapitał obrotowy wynosił 900 677 zł., obroty zaś kasowe — 3 821 219 zł., szybkość obrotu — 4,2, t. zn. kapitałem, będącym do rozporządzenia spółdzielni, obrócono w ciągu roku zgorą 4 razy. W poszczególnych spółdzielniach spotykamy jednakże znaczne odchylenia; mianowicie — spółdzielni, w których kapitałem obrócono w ciągu 1925 roku:

1 raz było 1	6 razy było 1
2 razy „ 4	8 „ „ 1
3 „ „ 4	9 „ „ 1
4 „ „ 5	12 „ „ 1
5 „ „ 5	

Im więcej razy w ciągu roku obrócono posiadanym kapitałem, tem intensywniejszą była działalność spółdzielni. Tempo obrotu pieniądza w takich latach, jak rozpatrywane, a zatem w epoce braku wolnej gotówki na rynku (głodu kapitałów), musiało być szybkie, jeżeli się chciało odpowiedzieć zadaniom własnym i ominąć trudności kredytowe. Aczkolwiek na 14 spółdzielni, których obrót nie przekraczał 4-0 krotnego, było 5 spółdzielni o kapitale obrotowym (przeciętnym rocznym) ponad 50 000 zł., a więc zasobnych w kapitał i przez to mogących wolniej nim obracać, to z drugiej strony istnieją spółdzielnie, które przy dużym kapitale potrafiły obrócić nim 5 razy do roku, a jeżeli chodzi o maksymalną ilość obrotów (9 i 12), to poszczególnie się nią mogą spółdzielnie, których przeciętny roczny kapitał obrotowy nie przekraczał 15 tys. zł. Są to zarazem spółdzielnie urzędników państwowych, podobnie jak i te, które obróciły kapitałem 6 i 8 razy do roku, podczas gdy minimum (1 i 2 obroty rocznie) wykazują spółdzielnie urzędników prywatnych, kolejarzy, nauczycieli i robotników.

Papiery wartościowe (akcje przedsiębiorstw prywatnych, akcje Banku Polskiego, obligacje państwowe i t. p.) posiadało:

31. XII 1924 r. 12 spółdz. na sumę 11 122 zł.

31. XII 1925 r. 19 „ „ „ 18 131 „

Obroty papierami wartościowymi były nieznaczne, wynosiły bowiem (w nawiasach liczba spółdzielni, do których odnoszą się dane):

	1924	1925
Kupno. . .	6 142 (9)	32 863 (17)
Sprzedaż . .	1 194 (9)	19 306 (17)

Przechodzimy teraz do sprawy pożyczek, najczulszego — że się tak wyrażę — punktu w działalności spółdzielni kredytowych. Zadaniem naszym musi być zbadanie wysokości pożyczek, rodzaju, terminu, celu, stopy procentowej i t. p., t. j. tych wszystkich kwestyj, które pozwolą scharakteryzować i wyodrębnić specjalny typ spółdzielni kredytowych — spółdzielni kredytu konsumcyjnego.*

Wszystkie omawiane przez nas spółdzielnie udzielają pożyczek wyłącznie członkom, co jest zupełnie zrozumiałe ze względu na charakter spółdzielni drobnego kredytu.

Warunki udzielenia pożyczki bywają rozmaite. Z pośród 39 zbadanych w tej sprawie spółdzielni 11 nie precyzuje warunków, żądając od kandydatów posiadania udziałów, co przecież rozumie są samo przez się, podczas gdy 3 spółdzielnie uzależniają przyznanie pożyczki od udziałów i wkładów oraz w zależności od pensji (zarobków), 2 — od udziałów i pensji, 1 — od wkładów i pensji, 7 — wyłącznie od pensji, pozostałe zaś 15 nie zna żadnych warunków i uzależnień.

Różne bywa też maximum pożyczki. W myśl przepisów obowiązujących (Ustawa bankowa i odnośne rozporządzenia ministra skarbu) najwyższa kwota pożyczki jednorazowej w instytucjach drobnego kredytu w latach 1924 i 1925 nie mogła przewyższać 800 zł. (jedynie w statucie Kolejowej Kasy Oszcz. i Pożyczek w Katowicach mówi się o maximum 1000 zł.). Niektóre spółdzielnie (było ich 8) powtarzały tę zasadę w regulaminie wzgl. statucie, pozostałe jednak precyzowały bliżej to maximum, bądź obniżały je nawet. I tak 1 spółdzielnia udziela kredytu zasadniczo do 800 zł., jednakże nie wyżej, niż w dwukrotnym stosunku do udziałów, posiadanych przez pożyczającego. W 4 spółdzielniach ustanowiono zasadnicze maximum 800 zł. z tem jednak zastrzeżeniem, iż pożyczka nie może przekraczać wysokości dwumiesięcznej pensji petenta, co jest — zasadniczo biorąc — b. pożyteczną innowacją, uniemożliwia bowiem zaciąganie kredytów „nad stan“ i uczy wydatkowania „wedle stawu grobla“. 1 spółdzielnia przyznaje członkom najwyżej 300 zł., jeżeli jednak jest on poza tem członkiem spółdzielni mieszkaniowej, może otrzymać do 675 zł. Maximum 600 zł. spotykamy w 1 spółdzielni, 500 zł. — w 6 spółdzielniach, z któ-

rych 1 stawia zasadę, że członek nie może otrzymać więcej, niż wynosi jego pensja miesięczna, 1 pozwala pożyczyć najwyżej 5 razy tyle, ile członek ma na rachunku udziałów, 1 zaś pozwala Radzie Nadzorczej w wyjątkowym wypadku przekroczyć to maximum. Wśród pozostałych 1 ustanawia maximum na 360 zł. i 6 udziałów, 1 — na 300 zł. i 3 udziały, 1 — na 200 zł. i 1 — na 150 zł. w zależności jednocześnie od udziałów, wkładów i pensji. Pozostałe 12 spółdzielni mówi o maximum, wyrażonem nie w liczbach bezwzględnych (w złotych), tylko w stosunku do posiadanych udziałów (2,5 lub 10) i pensji (najczęściej jedno lub dwumiesięczną). Ze względu na taką ogromną mozaikę sposobów ustanowienia warunków i maximum pożyczki trudno ustalić jakiekolwiek wspólne wytyczne. Można najwyżej określić, iż związanie pożyczki z pensją figuruje w przepisach 11 spółdzielni, z których wszystkie znajdują się na terenie b. dzielnicy rosyjskiej i są spółdzielniemi młodemi, założonemi w ostatnich latach. Spółdzielnie przedwojenne (małopolskie) ograniczeń takich nie znają.

Termin, na jaki udziela się zwykle pożyczek, bywa rozmaity. Najczęściej minimum jest 1-0 miesięczne, choć bywa i kilkudniowe, maximum zaś sięga przeważnie 1 roku (1 wyjątek — 3 lata). Najbardziej spotykana długość kredytu wynosi około 6 miesięcy, t. j. odpowiada warunkom pieniężnym sfery, w której spółdzielnie pracują. Najdłuższy kredyt spotykamy w spółdzielni pracowników „Dniestra“ we Lwowie, najkrótszy — w spółdzielni pracowników Okręgowego Urzędu Ziemskiego w Białymstoku.

Jak wspominaliśmy na początku niniejszej pracy, celem spółdzielni kredytu konsumcyjnego jest udzielanie pożyczek na niezbędne wydatki domowe i na zaspokojenie nagłych, doraźnych potrzeb. W 2 tylko spółdzielniach motywy podania o pożyczkę są obojętne, w pozostałych zaś naczelnym motywem będzie konieczność kupna ubrania, bielizny i t. p. (31 spółdzielni), kupno wzgl. wynajem mieszkania (31 spółdz.), poratowanie zdrowia (34 spółdz.), wyjazd na urlop (23 spółdz.), opłata w szkole (29 spółdz.) i spłata długów (34 spółdz.). Poza tem 11 spółdzielni udziela pożyczek na budowę własnych domów lub mieszkań, 5 zaś udziela również kredytu kupieckiego i przemysłowego.

Ograniczeń co do ilości pożyczek na rok, ani co do łącznej wysokości kredytu indywidualnych prawie nigdzie nie spotykamy, jedynie w Towarzystwie Kredytu i Oszczędności Urzędników Poczтовых w Krakowie 1 członek nie może zaciągnąć więcej, niż 4 pożyczki w ciągu roku. Aczkolwiek tylko

9 spółdzielni podkreśla to wyraźnie, zasadniczo nie można przyznać nowej pożyczki przed spłatą poprzedniej (w spółdzielni pracowników „Dniestra” — przed spłatą minimum połowy).

Rozróżniamy 4 rodzaje pożyczek ze względu na formę udzielenia kredytu: wekslowe, rewersowe, w rachunku bieżącym i inne. Stosunek ich wzajemny ilustruje następujące zestawienie:

Pożyczki	31 grudnia			
	1924 r.		1925 r.	
	zl.	%	zl.	%
Ogółem	312569	100.0	972956	100.0
na weksle	130440	41.7	427058	43.9
na rewersy	99172	31.7	348514	35.8
w r-ku bieżącym	76998	24.6	186427	19.2
inne	5959	2.0	10957	1.1

Przewaga kredytu wekslowego i skryptowego jest zupełnie zrozumiała, omawiane bowiem spółdzielnie są w słabym tylko stopniu bankami, gdzie rachunek bieżący gra poważną rolę, noszą natomiast charakter instytucyj koleżeńskich. Niemniej rachunek bieżący występuje w 1924 r. w 6, a w 1925 r. w 9 kasach, z których tylko 2 są powszechne, reszta zaś — zamknięta. Kredyt rewersowy, znacznie tańszy i łatwiejszy w manipulowaniu od wekslowego (jedynie procedura sądowa w razie niezapłacenia korzystniejsza jest przy systemie wekslowym), spotykamy w 8 spółdzielniach w 1924 i w 13 spółdzielniach w 1925 r. przyczem miałam wyłączenie — w urzędniczych (zwłaszcza urzędników państwowych). Najczęściej oba te rodzaje kredytów figurują obok siebie. Pożyczki „inne” są to pożyczki charakteru bliżej nieokreślonego lub też należy przypuszczać, iż odpowiadają one niemal całkowicie pożyczkom skryptowym.

Pożyczki wekslowe opłacały od 6 do 24⁰/₀ w stosunku rocznym, rewersowe od 12 do 24⁰/₀, w rachunku bieżącym od 9 do 24⁰/₀, inne od 12 do 24⁰/₀. Najczęściej spotykamy oprocentowanie maksymalne (24⁰/₀), a mianowicie:

	1924 r.		1925 r.	
	a	b	a	b
pożyczki wekslowe	14	9	21	12
„ rewersowe	8	4	13	5
„ w r-ku bieżącym	6	4	9	4
„ inne	5	4	8	5

A zatem w 1924 r. około $\frac{2}{3}$, w 1925 r. zaś połowa pożyczek oprocentowana była według maksymalnie dopuszczalnej stopy procentowej. Zaznaczyć przytem należy, iż w 1925 r., pomimo pogorszenia się sytuacji na rynku kredytowym, niektóre spółdzielnie

starały się obniżyć stopę procentową od pożyczek. Spółdzielni takich było 6, podczas gdy 2 spółdzielnie podniosły w tym samym czasie stopę procentową.

Niezależnie od odsetek niektóre spółdzielnie (19 na 37) pobierają opłaty manipulacyjne tytułem zwrotu kosztów własnych. Opłaty te są ustanowione bądź w liczbach bezwzględnych (po 10, 20, 50 gr. lub 2 zł. od pożyczki), bądź w liczbach stosunkowych (12% od pożyczki jednorazowej lub $\frac{1}{2}$ wzgl. $\frac{1}{4}$ % w stosunku miesięcznym albo 3—6% w stosunku rocznym). Naogół opłaty te są niskie, niekiedy jednak zbyt silnie obciążają kredyt (1% miesięcznie lub 10% jednorazowo).

Jeżeli chodzi o liczbę, sumę i przeciętną wysokość pożyczek, to otrzymujemy następujące zestawienie:

	1924	1925
Liczba spółdzielni	25	36
Liczba pożyczek	6008	19349
Wydano pożyczek ogółem zł.	612774	2961991
Przeciętna wysokość 1 pożyczki zł.	101,99	136,03

Przy trzykrotnym wzroście liczby wydanych pożyczek, suma kredytów wzrosła blisko 5 razy, przeciętna zatem i pożyczki podniosła się $\frac{1}{3}$ raza. W szczególności zaznaczyć należy, iż było spółdzielni, w których przeciętna wysokość 1 pożyczki wynosiła:

	1924	1925
Ogółem	25	36
do 50 zł.	4	2
51—100 „	10	8
101—150 „	5	12
151—200 „	4	6
ponad 200 „	2	8

Biorąc pod uwagę jedynie 1925 r., otrzymamy, iż przeciętna wysokość 1 pożyczki w spółdzielniach urzędników państwowych waha się od 17 do 345 zł., jednakże średnia wynosi 124 zł., z czego w spółdzielniach pocztowców 117 zł., kolejarzy 145 zł., skarbowców 127 zł., pracowników Głównego Urzędu Statystycznego i Okręgowego Urzędu Ziemskiego 73 zł., natomiast w spółdzielniach urzędników prywatnych 213 zł., nauczycieli 300 zł., robotników 164 zł. i w spółdzielniach mieszanych 259 zł. Liczby te odpowiadają mniej więcej zarobkom poszczególnych grup i zawodów pracowniczych.

Rzecz prosta, nie wszyscy członkowie korzystają z pożyczek, część bowiem, zazwyczaj nieznaczna, zadawała się tylko wpłatą udziałów, czasami jeszcze ponadto — wkładów. W 32 spółdzielniach w 1925 r. korzystało

a — oznacza liczbę spółdzielni, w których spotykamy odnośny rodzaj pożyczek, b — liczbę spółdzielni, w których odnośny rodzaj pożyczek oprocentowano w wysokości 24⁰/₀ rocznie.

z pożyczek około 80% członków¹. Biorąc pod uwagę wszystkie spółdzielnie, otrzymamy, iż w 1925 r. około 9 tysiącom członków wydano 19349 pożyczek na sumę 2961991 zł., a zatem 1 członek otrzymał w ciągu roku zgorą 2 pożyczki po 136 zł. każda, t. zn. około 300 zł. razem. Jeżeli przyjmniemy średni roczny zarobek pracownika na 2400 zł., otrzymamy, iż pożyczki stanowiły mniej więcej 12% jego dochodów normalnych. Odsetek ten jest dosyć wysoki i świadczy o nadmiernym — w stosunku do istniejących środków własnych — zapotrzebowaniu kredytu ze strony członków.

Stwierdziliśmy wyżej, iż przeciętna wysokość pożyczki wynosiła 102 i 136 zł., a pożyczek takich zaciągali członkowie zgorą 2 rocznie. Są to jednak liczby przeciętne, jeżeli zaś chodzi o dane szczegółowe, to otrzymamy nast. zestawienie, wykazujące, ile pożyczek i jakiej wysokości wydały spółdzielnie w 1924 i 1925 r.:

Wysokość 1 pożyczki	1 9 2 4		1 9 2 5	
	l. pożyczek	%	l. pożyczek	%
Ogółem . . .	5 786	100.0	18 961	100.0
do 50 zł. . . .	2 094	36,2	4 022	21,2
51—100 „ . . .	1 813	31,3	6 761	35,7
101—200 „ . . .	1 325	22,9	4 797	25,3
201—500 „ . . .	525	9,1	3 077	16,2
ponad 500 „ . . .	29	0,5	304	1,6

Na zwiększenie się ilości pożyczek ponad 50 zł. wpłynęła z jednej strony drożyzna, większa w 1925, aniżeli w 1924 r., z drugiej zaś — powstanie nowych spółdzielni, które udzielały przeważnie większych pożyczek, aniżeli spółdzielnie stare.

Oprócz przyjmowania wkładów i wydawania pożyczek spółdzielnie drobnego kredytu mają prawo — w myśl § 81 Ustawy bankowej — a) redyskontować weksle, b) wydawać przekazy i czeki i dokonywać z ich tytułu wypłat, c) kupować i sprzedawać na rachunek własny i osób trzecich papiery procentowe i samorządowe oraz akcje Banku Polskiego, d) odbierać wpłaty na rachunek osób trzecich, e) przyjmować subskrypcje na pożyczki państwowe i samorządowe oraz akcje Banku Polskiego, f) przyjmować do depozytu papiery wartościowe i inne walory oraz wynajmować kasety oszczędnościowe. Czynności takie spotykamy jedynie w 10 spółdzielniach, z których 5 mieści się w stolicy. Najczęściej zajmują się te spółdzielnie czynnościami, wymienionymi w pkt. c i pkt. d (8 spółdz.), następne miejsce zajmują czynności według pkt. f (5 spółdz.), pkt. a i pkt. e (4 spółdz.), najrzadziej zaś (2 spółdz.) spo-

tykamy wydawanie i wypłacanie przekazów i czeków (pkt. 2). Za powyższe manipulacje pobierane są niekiedy drobne opłaty. Ponadto i spółdzielnia posiada u siebie kolekturę loterii państwowej i czerpie stąd znaczne dochody. Czynności tej za wskazaną i pożyteczną uznać nie możemy.

Wracając do pozostałych pozycji aktywów, musimy zwrócić uwagę, iż w 1924 r. 2 spółdzielnie posiadały towary na sumę 23569 zł., w 1925 r. zaś 1 spółdzielnia wykazuje 68643 zł. na rachunek towarów. Spółdzielnią tą jest Kasa Spółdzielcza „Wzajemna Pomoc” w Ostrowcu, jedyna wśród omawianych kooperatywa kredytowa, zajmująca się czynnościami handlowymi (wzór rzadkiego w Polsce typu spółdzielni kredytowo-handlowych).

Nieruchomości spotykamy w 4 spółdzielniach. Są to: wspomniana wyżej „Wzajemna Pomoc” w Ostrowcu, Stowarzyszenie Oszczędności i Kredytu Pracowników P. K. P. we Lwowie, Kasa Zaliczkowa Drukarzy i Pokrewnych Zawodów „Pomoc” tamże oraz Krakowskie Towarzystwo Zaliczkowe Urzędników. Spółdzielnie te (wszystkie założone przed wojną) oszacowały nieruchomości w bilansach z dnia 31. XII 1924 r. na sumę 119001 zł. (w tem 1 niezwaloryzowana), w rok później wartość ich wzrosła do sumy 197457 zł.

Ruchomości grają w naszych spółdzielniach rolę niewielką, wynoszą bowiem:

w 1924 r. 4125 zł. 0,7 % sumy bilansowej
w 1925 r. 28532 „ 1,9 „ „ „

Różni i inne (sumy przechodnie i t. p.) stanowią:

w 1924 r. 8566 zł. 1,4 % sumy bilansowej
w 1925 r. 40251 „ 2,7 „ „ „

Wyniki działalności spółdzielni — ich wydatki i dochody oraz nadwyżki jednych nad drugimi — mieszczą się w rachunku strat i nadwyżek, którym się teraz zająć wypada. Po stronie „strat” zbadamy: odsetki i prowizje wypłacone, koszty administracyjne i handlowe, koszty amortyzacji i inne wydatki, po stronie „nadwyżek”: odsetki i prowizje wpłacone, wpisowe i inne dochody.

Rubryki odsetek i prowizyj wypłaconych (podobnie — otrzymanych) nie możemy rozbić na poszczególne pozycje (odsetki od wkładów, długów bankowych i prywatnych oraz prowizje), ponieważ kilka spółdzielni połączyło je ze sobą, uniemożliwiając szczegółową analizę tej rubryki. Zaznaczając, iż

¹ Opuszczono tutaj rozmyślnie 2 spółdzielnie (Krakowskie Towarzystwo Zaliczkowe Urzędników i Stowarzyszenie Oszczędności i Kredytu Pracowników P. K. P. we Lwowie), w których dzięki zbyt wielkiej liczbie członków — udziałowców (w czem b. dużo t. zw. „martwych”) odsetek członków pożyczających spadł poniżej 25%.

odsetki od długów, a jeszcze bardziej prowizje trafiają się b. rzadko w rachunkach spółdzielni, stwierdzamy, iż odsetki i prowizje wynosiły:

w 1924 r. 16739 zł. (14 spółdz.)
 „ 1925 „ 60306 „ (20 „)

Wzrost ten jest b. silny, szczególnie dla odsetek, płaconych od wkładów, gdzie jest 7-0 krotny.

Największą pozycję po stronie „strat“ są koszty administracyjne i handlowe. Wynoszą one ogółem:

w 1924 r. 47768 zł. (25 spółdz.)
 „ 1925 „ 121913 „ (33 „),

a zatem przeciętnie na 1 spółdzielnię:

w 1924 r. 1911 zł.
 „ 1925 „ 3694 „

(w tych samych 25 spółdz. — 4245 zł.), wzrost ten jest dwukrotny i odpowiada mniej więcej wzrostowi innych pozycji.

Na pozycję kosztów handlowych i administracyjnych składają się następujące czynniki:

Wyszczególnienie	1924		1925	
	Zł.	%	Zł.	%
Ogółem	45904	100	121817	100
Wynagrodzenie Rady Nadzorczej	1879	4	7103	6
„ Zarządu	8280	18	20578	17
Pensje pracowników	18245	40	52303	43
Wydatki biurowe	6261	14	20896	17
Oplaty skarbowe i stemplowe .	1837	4	6294	5
Podatki	2718	6	4774	4
Składki do związku rewizyjnego	939	2	2303	2
Oplaty za rewizję	132	0	1101	1
Cele kulturalne i oświatowe . .	575	1	1924	1
Inne	5098	11	4541	4

Jeżeli uwzględnimy, iż w 1924 r. zgórą połowa, a w 1925 r. około $\frac{1}{4}$ kosztów przypada na kasę „Wzajemna Pomoc“ w Ostrowcu (kredytowo-towarową) to się przekonamy, iż spółdzielnie kredytu konsumcyjnego ponosiły nieznaczne koszty. Pochodzi to głównie stąd, iż wydatki osobowe — w przeciwieństwie do wielkich instytucji pieniężnych — grają tutaj rolę niewielką, wyniosły bowiem 28404 zł. w 1924 r. i 79984 zł. w 1925 r., z czego na spółdzielnię w Ostrowcu przypada 13819 i 17238 zł.

Zaznaczyć należy, iż w 1925 r. 15 spółdzielni zatrudniało płatnych pracowników:

Ogółem 33
 z czego:
 członków¹ 21
 nieczłonków 12

Tych 33 pracowników otrzymało w 1925 r. 52303 zł. wynagrodzenia umownego, t. zn.

¹ Poza członkami zarządu.

² Za obrót w spółdzielniach kredytowych uważamy sumę udzielonych w ciągu roku pożyczek (w złotych), w spółdzielniach towarowych natomiast sumę utargów rocznych.

przeciętna płaca każdego z nich wynosiła 1585 zł., t. zn. 132 zł. miesięcznie.

Pracy biurowej w spółdzielniach drobnego kredytu niema zbyt wiele, a i tę częściowo wykonywują członkowie zarządu (bezpłatnie lub za odszkodowaniem). Ma to skutek przy podziale czystej nadwyżki, z której dość znaczne kwoty, mianowicie w 1924 r. 2726 zł. i w 1925 r. 10664 zł. (t. zn. 18 i 15% czystej nadwyżki), przeznaczono na gratyfikacje dla władz spółdzielni i personelu najemnego. Jeżeliby zatem do trzech pierwszych pozycji kosztów handlowych dodać gratyfikacje i remuneracje, skutecznie przy podziale czystej nadwyżki, otrzymalibyśmy, iż wydatki personalne:

w 1924 r. w 20 spółdzielniach wynosiły 31380 zł.
 „ 1915 „ „ 31 „ „ 90648 „

W pierwszym roku stanowiło to 86% odsetek i prowizyj otrzymanych, t. j. głównego źródła dochodów spółdzielni i 188% zapłaconych, w drugim zaś — 51% i 150%.

Jak w spółdzielniach spożywczych, rolniczo-handlowych i t. p. miarą wysokości kosztów handlowych i administracyjnych jest stosunek do obrotu (sprzedaży), tak w spółdzielniach kredytowych odpowiednim wskaźnikiem będzie stosunek do sumy udzielonych pożyczek. Uwzględniając tylko te spółdzielnie kredytu konsumcyjnego, które podają jedną i drugą pozycję, otrzymamy, iż koszty handlowe i administracyjne w odsetkach obrotu² spadły

z 6,8% w 1924 r.
 na 4,1% w 1925 r.,

a w odsetkach stanu pożyczek z 13,2 na 12,5%.

Podobny obraz otrzymamy, porównując powyższe koszty w odsetkach nadwyżki brutto:

w 1924 r. 53,8%
 „ 1925 „ 47,8%

Oznacza to, iż w 1924 r. z otrzymanych odsetek, prowizyj i innych dochodów szła zgórą połowa na pokrycie kosztów handlowych i administracyjnych, natomiast w 1925 r. wydatkowano mniej, aniżeli połowę dochodów, co tłumaczy się tem, że dochody z racji większych obrotów wzrosły znacznie silniej, aniżeli koszty prowadzenia. Jest przytem rzeczą charakterystyczną, iż koszty prowadzenia pochłaniają największą część dochodów w spółdzielniach większych, przeważnie przedwojennych, których obroty wahają się od 10 do 40 tys. zł. w 1924 r. i od 10 do 50

udzielonych w ciągu roku pożyczek (w złotych), w spółdzielniach towarowych natomiast sumę utargów rocznych.

tys. zł. w 1925 r., podczas gdy najmniej kosztowne są spółdzielnie małe (w 1924 r. pożyczki udzielone wynosiły od półtora tysiąca do 14 tys. zł., w 1925 r. zaś od 6 do

30 tys. zł.) oraz spółdzielnia pracowników Banku Polskiego o dużych obrotach. Potwierdzenie tego znajdujemy w poniższym zestawieniu:

I 9 2 4					I 9 2 5				
Wysokość obrotów	Przeciętne obroty	Przeciętna nadwyżka brutto	Przeciętne koszty prowadz.	%	Wysokość obrotów	Przeciętne obroty	Przeciętna nadwyżka brutto	Przeciętne koszty prowadz.	%
ponad 50 tys. zł.	112008	5971	2961	50	ponad 100 tys. zł.	337629	23797	9969	42
20—50 tys. zł. . .	28765	7720	5485	71	50—100 tys. zł. . .	65572	11109	6944	63
poniżej 20 tys. zł.	4446	729	284	39	poniżej 50 tys. zł.	24673	1796	874	49

Zjawisko to jest zupełnie zrozumiałe, albowiem w drobnych instytucjach księgowość prowadzi się uproszczoną i to siłami własnymi (Zarząd). Jeżeli jednak spółdzielnie średnie pracują drogo, to znaczy, iż albo koszty prowadzenia są nadmiernie wysokie, albo też działalność jest niewspółmiernie z nimi słaba.

Pozostałe pozycje „strat” (amortyzacja i inne), jako grające rolę niewielką — pomijamy.

Po stronie „nadwyżek” na pierwszym planie stoja procenty od pożyczek i prowizje otrzymane. Wynosiły one:

w 1924 r. w 27 spółdz. 36429 zł. 47,7% nadw. brutto
„ 1925 „ „ 36 „ 177749 „ 69,7 „ „ „

Drugie miejsce (w 1924 r. nawet pierwsze) zajmują dochody inne, wynoszące:

w 1924 r. 36226 zł. 47,4% nadw. brutto
„ 1925 „ 70839 „ 27,8 „ „ „

Pozycja ta dlatego jest tak znaczna, iż składają się na nią: nadwyżka na towarach we „Wzajemnej Pomocy” w Ostrowcu (20366 zł. w 1924 r. i 32161 zł. w 1925 r.), dochód z loterii w Kasie Pracowników Skarbowych w Warszawie (4153 i 6092 zł.) dochód z domu w Kasie Zaliczkowej Drukarzy we Lwowie (1295 i 4755 zł.) i niewyszczególnione bliżej sumy w Stowarzyszeniu Oszczędności i Pożyczek Pracowników P. K. P. także (6783 i 14241 zł.), tudzież różne drobne kwoty z tytułu różnicy kursów, procentów bankowych i t. p.

Zupełnie niewielkie znaczenie posiadają pozostałe pozycje, jako to: odsetki od papierów wartościowych (113 zł. w 1924 r. i 879 zł. w 1925 r.), wpisowe i zwrot kosztów administracyjnych (1593 i 6356 zł.) i opłaty manipulacyjne (632 i 210 zł.). Jest jednak rzeczą możliwą, iż w pozycji „inne” tkwią kwoty, które powinny być uwidocznione w jednej z trzech wspomnianych przed chwilą pozycji.

Spółdzielnie kredytu konsumcyjnego, operując wyłącznie wśród członków, nie zajmując się interesami spekulacyjnymi oraz mając — ze względu na charakter i warunki pracy — nieznaczne koszty prowadzenia, powinny wy-

kazywać czystą nadwyżkę dostatecznie wysoką. Istotnie, strata pojawia się raz jeden i to tylko w 1924 r. (mieszana spółdzielnia „Wzajemna Pomoc” w Ostrowcu — 1558 zł.), natomiast czysta nadwyżka dosięga:

w 1924 r. 15441 zł., t. zn. 20,2% nadw. brutto
„ 1925 „ 72169 „ „ „ 28,3% „ „

Porównyując czystą nadwyżkę z sumą udzielonych pożyczek, otrzymamy następujące odsetki:

w 1924 r. — 2,5%
„ 1925 „ — 2,4%

Czysta nadwyżka w stosunku do udziałów wynosiła:

w 1924 r. 14,3%
„ 1925 „ 15,9%

a zatem kapitał członkowski (udziały) użyty jest w spółdzielniach b. korzystnie.

Na 1 spółdzielnię czysta nadwyżka wynosiła:

w 1924 r. 572 zł.
„ 1925 „ 1951 „ ,

Spółdzielni, w których czysta nadwyżka w odsetkach obrotu rocznego sięgała:

	1924	1925
1% było	7	11
2—5 „ „	12	18
6—10 „ „	3	4
ponad 10 „ „	2	1
brak danych	4	2

W 1924 r. wysoką (w porównaniu z obrotami) czystą nadwyżkę wykazują wyłącznie spółdzielnie, których obrót nie przekraczał 9 tys. zł., podczas gdy w 1925 r. do tych spółdzielni dołączają się 2 takie, których obrót wynosił 76 i 246 tys. zł. Jeżeli jednak chodzi o minimum czystej nadwyżki w odsetkach obrotu, to zauważyć je możemy wyłącznie w spółdzielniach dużych, gdzie suma udzielonych pożyczek przekraczała w 1924 r. 15 tys. zł., a w 1925 r. — 40 tys. zł.

Ostatni punkt ankiety, bardzo zresztą ważny dla charakterystyki spółdzielni kredytu konsumcyjnego, dotyczył podziału czystej nadwyżki. Rozbijając poszczególne cele, na

które szła czysta nadwyżka, otrzymamy następujące zestawienie:

Wyszczególnienie	1924		1925	
	Zł.	%	Zł.	%
Czysta nadwyżka do podziału¹	14708	100	71742	100
Fundusz zasobowy	3039	21	10866	15
Fundusze specjalne	350	2	4906	7
Przeniesienie na rok następny	73	0	1982	3
Odsetki od udziałów	3563	24	26978	38
Zwroty odsetek pobranych	224	2	753	1
Gratyfikacje władz i personelu	2726	19	10664	15
Cele kulturalne i filantropijne	950	6	5400	7
Inne cele	3783	26	10193	14

Ogółem więc na powiększenie kapitału obrotowego przeznaczono:

w 1924 r. 3462 zł., t. zn. 23% czystej nadwyżki
 „ 1925 „ 17754 „ „ 25% „ „

Omówione poprzednio gratyfikacje, tudzież cele kulturalne i dobroczynne, wynoszą łącznie 25% w 1924 i 22% w 1925 r. Na osobną wzmiankę zasługuje wynagrodzenie członków bądź z tytułu udziałów (dywidenda), bądź z tytułu pożyczek. Jest przytem rzeczą ciekawą, iż tak pożyteczną inowację (analogiczną do zwrotu od zakupów w spółdzielniach towarowych), jak zwrot nadebranego, t. zn. części odsetek pobranych, wprowadziły u siebie zaledwie 2 spółdzielnie, z których faktycznie tylko jedna (Kasa Wzajemnej Pomocy Pracowników Gł. Urzędu Statystycznego w Warszawie) poważnie ujęła tę sprawę, przeznaczając w 1924 r. 27% czystej nadwyżki, a w 1925 r. nawet 41%. Co się tyczy rubryki „inne“, to należy pamiętać, iż w 1925 r. Stowarzyszenie Oszczędności i Pożyczek Pracowników P. K. P. we Lwowie pod tą rubryką rozumie cele humanitarne, gratyfikacje i przeniesienie na rok następny na ogólną sumę 7479 zł., a Kolejowa Kasa Oszczędności i Pożyczek we Lwowie wykazuje—jako bliżej nieokreślone—w 1924 r. 3231 zł. i w 1925 r.—1166 zł.

* * *

Całkowity materiał cyfrowy, będący podstawą naszych dotychczasowych rozważań, ujęty został w szeregu tablic, obejmujących siedzibę, liczbę członków, obroty, kapitał obrotowy, bilans, rachunek strat i nadwyżek, wyszczególnienie kosztów prowadzenia i podział czystej nadwyżki. Spółdzielnie podzielono na grupy w zależności od wysokości kapitału obrotowego (utożsamionego z sumą bilansową) w 1925 r. Pozatem w obrębie każdej grupy możemy rozróżnić spółdzielnie ściśle zamknięte, t. j. dostępne dla pracowników wyłącznie jednego biura lub urzędu,

zamknięte w obrębie jednego zawodu, ściśle określonego (np. kolejarzy, nauczycieli, urzędników sądowych i t. p.), oraz otwarte (np. dla urzędników państwowych wszystkich dyktasterij, dla robotników, urzędników, zawodów wyzwolonych, kupców i t. d.). Rozróżniamy zatem 4 grupy: do I wchodzi spółdzielnie, których kapitał obrotowy w 1925 r. przekraczał 100 tys. zł., do II—wynosił od 51 do 100 tys. zł., do III—od 21 do 50 tys. zł. i do IV—poniżej 20 tys. złotych.

Do I grupy zaliczyć można 6 spółdzielni, z czego 1 pracowników Banku Polskiego, 1 otwartą („Wzajemna Pomoc“ w Ostrowcu) i 4 zamknięte pocztowców w Warszawie, kolejarzy we Lwowie i Katowicach oraz Bank Urzędniczy w Poznaniu. Liczba członków wahała się w nich od 105 do 5202, jednakże z uwagi na to, że cyfrę 105 znajdujemy w spółdzielni w Ostrowcu, która w ciągu roku wykreśliła zgórą tysiąc członków, przyjąć można, iż wszystkie spółdzielnie I grupy liczyły co najmniej 500 członków. Operacje kredytowe, prowadzone przez spółdzielnie tej grupy dotyczyły ponad 75% członków, co dowodzi dużego kontaktu między członkami a ich stowarzyszeniem. W jednej tylko (kolejarzy we Lwowie) odsetek członków korzystających z pożyczek spadł poniżej 25%. Wysokość i pożyczki bywała różna, na ogół jednak określić ją można jako względnie wysoką (od 100 do 200 zł.), jeżeli zaś chodzi o sumę, jaką wypożyczył w ciągu roku i pożyczający, to przekraczała ona 400 zł. Pomimo znacznych kapitałów, spółdzielnie tej grupy wykazują dużą szybkość obrotu gotówką, tak, iż na 1 członka przypada z tego tytułu zgórą 500 zł. rocznie. Z wyjątkiem jednej wszystkie spółdzielnie I grupy mają kapitał własny niższy od kapitału obcego, jednakże w żadnej z nich zobowiązania (po wyłączeniu wkładów) nie przekraczają 25% kapitału obrotowego. Mimo posiadania dość znacznych wkładów, pożyczki (z wyjątkiem spółdzielni w Katowicach) przekraczają znacznie kwoty, umieszczone na rachunku wkładów oszczędnościowych. Czysta nadwyżka nie przekracza na ogół nawet 20% obrotów (sumy udzielonych pożyczek), co nie jest zbyt wiele, jednocześnie koszty prowadzenia spadają również poniżej 2%, co uważać należy za pomyślne.

Spółdzielnie II grupy tem się różnią od omówionych, że mniej niż 75% członków korzysta z ich usług, a wysoki poziom kapitału obrotowego zawdzięczać należy nieruchomościom. Do grupy tej wchodzi 3 spółdzielnie, z których 2 zamknięte i 1 otwarta. Cechą charakterystyczną tej grupy jest wysoka przeciętna i pożyczki (ponad 200 zł.).

¹ Bez czystej nadwyżki 4 spółdz. w 1924 r. i 1 spółdz. w 1925 r., które nie podały, na co przeznaczono czystą nadwyżkę.

Szybkość obrotu gotówkowego jest nieco mniejsza, aniżeli w grupie poprzedniej, stosunek zaś kapitałów własnych do obcych oraz wysokość wierzytelności w stosunku do kapitału obrotowego jest niemal identyczny. Co się tyczy rezultatów gospodarki spółdzielni II grupy, to wykazują one w 2 wypadkach znaczną wysokość kosztów prowadzenia, czysta zaś nadwyżka (prócz 1 wypadku) spada poniżej 2% obrotu.

III grupa składa się ze spółdzielni b. rozmaitych, wchodzą tam bowiem 2 spółdzielnie ściśle zamknięte (*Dniester* i *Bracia Czeszowiecka*), 3 zamknięte (1 nauczycielska i 2 pracowników skarbowych) oraz 1 otwarta (Robotniczy Bank Spółdzielczy w Łodzi), a liczba członków jest najniższa w spółdzielniach ściśle zamkniętych (52 i 58) i dochodzi do 1175 (nauczyciele). Odsetek członków czynnych również jest niejednorodny, przeważnie jednak dość znaczny. Wysokość i pożyczki jest naogół średnia (ponad 100 zł.), dochodząc w spółdzielni pracowników *Dniestra* do 500 zł. W spółdzielniach zamkniętych tej grupy szybkość obrotu gotówkowego jest dość znaczna, w ściśle zamkniętych natomiast — niewielka. W obu przedwojennych spółdzielniach małopolskich (*Dniester* i nauczycielska) kapitał własny gra b. małą rolę, poważną natomiast — wierzytelności. Stosunek oszczędności do pożyczek udzielonych jest naogół dobry, niepomysłny tylko w spółdzielni pracowników *Dniestra* i pracowników skarbowych w Wilnie. Cechą charakterystyczną spółdzielni tej grupy są niskie koszty prowadzenia i jeszcze niższa od nich czysta nadwyżka.

IV grupa jest najliczniejsza, albowiem spółdzielni, których kapitał obrotowy z końcem 1925 r. nie przekraczał 20 tys. zł., było 21, a zatem zgorą połowa rozpatriwanych. Liczba członków nie przekracza tutaj 400, przyczem przeciętna liczba członków podgrupy otwartej wynosi 195 czł., zamkniętej — 109 czł., ściśle zamkniętej zaś — 94 czł. Wysokość i pożyczki w pierwszej i drugiej podgrupie oscyluje w granicach 100—200 zł., w trzeciej natomiast spada poniżej 100 zł. Cechą charakterystyczną tych wszystkich spółdzielni jest znaczna szybkość obrotu gotówkowego, dochodząca częstokroć do 9 i 12 obrotów rocznie, co świadczy korzystnie o umiejętności przełamania przeszkód, powstających ze zbyt szczupłych zasobów kapitału obrotowego. Większość tego ostatniego stanowi kapitał własny, przyczem rola jego jest słabsza w spółdzielniach pierwszej podgrupy, silniejsza — w pozostałych. Wierzytelności grają w tych spółdzielniach b. małą rolę, z drugiej jednak strony stosunek

oszczędności do pożyczek jest b. niepomysłny, albowiem w 17 spółdzielniach saldo pożyczek przekracza znacznie saldo wkładów oszczędnościowych. Podobnie przeciętna wysokość i wkładu jest niewielka, w 2 jeno wypadkach przekraczając poziom 200 zł. Koszty prowadzenia są wysokie jedynie w 2 spółdzielniach i podgrupy, spadają natomiast poniżej 5% obrotu w 5 spółdzielniach, poniżej zaś 2% — w pozostałych. Zjawisko to jest zupełnie zrozumiałe, niewielkie bowiem obroty nie wymagają ani dużego nakładu pracy personelu, ani większych wydatków rzeczowych (np. lokal). Ciekawą natomiast jest okoliczność, iż czysta nadwyżka w procentach obrotu jest dosyć wysoka w 3 spółdzielniach pierwszej i w 3 trzeciej podgrupie, w pozostałych zaś i w podgrupie drugiej — niska (poniżej 5%), jednakże w rezultacie w 11 spółdzielniach przewyższa koszty prowadzenia, w 4 jest im równa, w 6 zaś im ustępuje. Najlepszy pod tym względem rezultat (t. zw. przewagę czystej nadwyżki nad kosztami prowadzenia) osiągnęły spółdzielnie ściśle zamknięte.

Jaka będzie przyszłość zarówno banków w urzędniczych i robotniczych za jakie musimy uważać — ze względu na znaczną wysokość kapitału obrotowego i sumy obrotów — spółdzielnie I i II grupy, jak i kas w zaje m n e j pomocy, do których zaliczamy drobne najczęściej zamknięte, spółdzielnie III i IV grupy? Nie ulega najmniejszej wątpliwości, że tak banki, jak i kasy są instytucjami potrzebnymi i stanowią konieczne ogniwo w łańcuchu najrozmaitszych form i kierunków kooperacji kredytowej. Roczna czy dwuletnia (zaobserwowana i zanalizowana przez nas) ich działalność zdaje się niedwuznacznie świadczyć o potrzebie i o rozwoju instytucyj drobnego kredytu konsumcyjnego. Cały szereg symptomów, jako to: zwykła przeciętna wysokości i udziału i wkładu, zniżka kosztów prowadzenia, zwykła czystej nadwyżki, nade wszystko zaś silny wzrost kapitałów obrotowych, zwłaszcza własnych, zmniejszenie zaś zadłużenia, powiększenie szybkości obrotu pieniężnego i obrotu spółdzielni wogóle — wskazuje na zupełnie wyraźny postęp, jaki się dokonał w roku ostatnim, nie należącym wszakże do łatwych. Przypuszczać zatem należy, iż dalszy rozwój tych instytucyj przy zachowaniu wzgl. ulepszeniu metod dotychczasowych jest wręcz zapewniony.

Pozostaje jedynie otwartą kwestją, jaka forma spółdzielni kredytu konsumcyjnego jest najbardziej wskazana. Zagadnienie to jest trudne do rozwiązania z tej głównie przyczyny, iż do powstania takich organizacyj przyczyni się w wysokim stopniu czynnik

koleżeństwa i współpracy, dzięki któremu spółdzielnia, ściśle zamknięta w ramach danego urzędu czy biura, zawsze cieszyć się będzie powodzeniem. Nieco gorzej przedstawia się sprawa ze spółdzielniami, które ochrzcziliśmy nazwą zamkniętych, gdyż tutaj łączność członków, choćby tej samej gałęzi pracy (np. kolejarzy, nauczycieli, pocztowców), jest o wiele słabsza, nie mówiąc już o takich (np. Bank Urzędniczy w Poznaniu), które stoją otworem dla wszystkich działów służby — powiedzmy — administracyjnej. Doświadczenie jednak wykazuje, iż działalność gospodarcza tej grupy zawiera dużo zdrowych pierwiastków i najlepiej zapowiada się na przyszłość. Bylibyśmy natomiast przeciwni grupie spółdzielni otwartych, o ile mają one charakter banków (np. Towarzystwo Kredytu i Oszczędności Pracowników Umysłowych w Warszawie, Robotniczy Bank Spółdzielczy w Łodzi, Samopomoc w Grodnie, *Pomoc* w Radomiu, *Wzajemna Pomoc* w Ostrowcu), gdzie się przyjmuje na członków kupców, rzemieślników, przemysłowców i rolników, którzy czerpią z nich kredyty — co prawda niewielkie, albo gdzie kredyty idą na takie cele, jak budowa własnych domków i t. p. Spółdzielniom takim grozi przekształcenie się na banki kredytu wytwórczego, a zatem udział w nich pracowników fizycznych i umysłowych zredukuje się jedynie do strony biernej.

Spółdzielnie pozostałe będą się rozwijały zarówno w postaci instytucji zamkniętych,

jak i zawodowych, grupując pracowników fizycznych lub umysłowych, bądź jednych i drugich razem. Instytucje te nie powinny być zbyt liczne w jednej miejscowości, gdzie należy dążyć do skomasowania ich na wspólnej platformie, z drugiej natomiast strony liczba członków w każdej z nich nie powinna przekraczać, dajmy na to, 500, gdyż z doświadczenia wiemy, że w zbyt „przeludnionych” stowarzyszeniach tylko drobny odsetek członków korzysta z ich świadczeń i — nawzajem — poczuwa się do łączności z nimi. Czy to będą drobne spółdzielnie poszczególnych biur i urzędów w większych miastach, czy też banki zawodowe na prowincji — instytucje te prędzej czy później znaleźć się muszą w sytuacji takiej, że nie będą wiedziały, co robić z superatami, nagromadzonymi wskutek przewyżki udziałów i wkładów nad wydanymi pożyczkami. Wyłoni się wówczas konieczność powołania do życia jednej lub kilku centrali, która lub które ogniskowałyby działalność poszczególnych spółdzielni kredytu konsumcyjnego, a ściągając od nich fundusze, leżące zbytecznie (superaty), przeznaczałyby je na cele ogólne, związane z potrzebami rzeszy pracowniczej, zwłaszcza na budowę tanich domów i mieszkań. O ile nie jest rzeczą wskazaną tworzenie centralnego banku pracowniczego, któryby udzielał pożyczek członkom fizycznym, o tyle centrala spółdzielni kredytu konsumcyjnego miałaby wszelkie racje bytu.

Sociétés coopératives du crédit de consommation.

RÉSUMÉ.

L'article ci-présent résume et analyse l'activité et l'organisation des coopératives du crédit de consommation existantes en Pologne en 1924 et en 1925. À la fin de 1925, le nombre des coopératives de ce genre s'élevait à 68, cependant seulement 46 ont fourni des réponses à l'enquête organisée par l'Office Central de Statistique au cours du printemps et de l'été de 1926. Les autres coopératives ont suspendu leur activité, ou bien encore

elles sont en état de liquidation, ou bien elles n'ont pas répondu à l'enquête, ce qui nous autorise à les considérer, en majeure partie, comme non existantes.

Les données relatives au nombre des membres, aux chiffres d'affaires, aux fonds de roulement, au bilan etc. sont groupées dans les tableaux statistiques insérés à la fin de cet article.

Tabl. I. Siedziba, członkowie, obroty i kapitał obrotowy.
Siège, membres, chiffres d'affaires et fonds de roulement.

W złotych — En zlotys.

1924.

Nr kolejny N ^o d'ordre	Nazwa spółdzielni <i>Dénomination des sociétés</i>	Siedziba <i>Siège</i>	Liczba członków <i>Nombre de membres</i>	Obroty <i>Chiffres d'affaires</i>	Kapitał obrotowy <i>Fonds de roulement</i>
	Ogółem—Total		16 232	616 493	629 466
	I grupa ogółem <i>na 1 spółdzielnię</i>		9 493 <i>1 899</i>	378 270 <i>94 568</i>	432 229 <i>86 446</i>
1	Spółdzielcza Kasa Pożyczk.-Oszczędn. Prac. Pocztowych	Warszawa	443	117 158	52 035
2	Kasa Spółdzielcza <i>Wzajemna Pomoc</i>	Ostrowiec	1 662	42 247	107 525
3	Bank Urzędniczy	Poznań	450	84 147	45 726
4	Kolejowa Kasa Oszczędności i Pożyczek	Katowice	2 135	134 718	163 940
5	Stowarzyszenie Oszczędności i Kredytu Pracowników Polsk. Kolei Państwowych	Lwów	4 803		63 003
	II grupa ogółem <i>na 1 spółdzielnię</i>		2 229 <i>1 115</i>	33 599 <i>16 800</i>	52 586 <i>26 293</i>
1	Krakowskie Towarzystwo Zaliczkowe Urzędników	Kraków	1 945	9 861	37 309
2	Kasa Zaliczkowa Drukarzy i Pokrewnych Zawodów <i>Pomoc</i>	Lwów	284	23 738	15 277
	III grupa ogółem <i>na 1 spółdzielnię</i>		2 041 <i>408</i>	53 658 <i>13 415</i>	78 584 <i>15 717</i>
1	Kasa Pożyczk.-Oszczędn. przy Związku Prac. Skarbowych	Warszawa	572	8 757	19 415
2	Kasa Pożyczkowo-Oszczędnościowa Pracowników Skarbowych Okręgu Wołyńskiego	Luck	205	6 812	7 393
3	Spółdzielnia Oszczędn. Urzędników i Mistrzów firmy <i>Bracia Czeszowiczka</i>	Andrychów	52		15 692
4	Krużok Wzaimnoji Pomoszezi Uriadnikiw <i>Dniestra</i>	Lwów	62	29 713	21 260
5	Polskie Tow. Kredyt. Nauczycieli Szkół Średnich i Wyższych	"	1 150	8 376	14 824
	IV grupa ogółem <i>na 1 spółdzielnię</i>		2 449 <i>153</i>	150 966 <i>9 435</i>	66 067 <i>4 404</i>
1	Kasa Wzajemnej Pomocy Pracowników Głównego Urzędu Statystycznego	Warszawa	157	27 930	9 813
2	Kasa Pożyczkowo-Oszczędnościowa Pracowników Warszawskiego Okręgu Urzędu Ziemskiego	"	50	13 691	5 345
3	Spółdzielcza Kasa Pożyczkowo-Oszczędnościowa Pracowników Sądowych Okręgu Włocławskiego	Włocławek	71	2 132	1 132
4	Spółdzielcza Kasa Pożyczkowo-Oszczędnościowa Pracowników Dóbr i Zakładów Przemysłowych	Rzuców	105	3 719	2 692
5	Kasa Spółdzielcza Stowarzyszenia Robotników Chrześcijańskich <i>Pomoc</i>	Radom	79	1 419	2 207
6	Kasa Pożyczkowo-Oszczędnościowa Pracowników Sejmiku Powiatowego i Starostwa	Siedlce	80	5 989	3 349
7	Kasa Samopomocy Pracowników Okr. Urzędu Ziemskiego	Białystok	76	8 457	
8	Spółdz. Kasa Pożyczkowo-Oszczędnościowa <i>Samopomoc</i> Pracowników Poczty, Telegrafu i Telefonu	"	103	9 398	3 521
9	Spółdz. Kasa Pożyczk.-Oszczędn. Pracown. Pocztowych	Suwałki	33	410	363
10	Kasa Pożyczkowo-Oszczędnościowa Pracowników Sądowych	Wilno	149	13 760	5 861
11	Kasa Spółdzielcza Pożyczkowo-Oszczędnościowa przy Oddziale Stowarz. Urzędników Państwowych	Luck	104	7 636	3 029
12	Urzędnicze Konsorcjum Zaliczkowe	Bielsko	69	2 561	1 707
13	Towarzystwo Kredytu i Oszczędności Urzędników Pocht.	Kraków	112	20 199	7 673
14	Robotnicza Spółka Oszczędności i Pożyczek	Przemyśl	366	3 440	1 857
15	Kasa Spółdz. Nadkonduktorów i Konduktorów Kolejowych	Stanisławów	398	16 705	10 815
16	Kasa Pożyczkowa Rzemieślników Kolejowych	"	497	13 520	6 703

Tabl. 2. Bilans — Bilan.

W złotych — *En zlotys.*a. Stan czynny — *Actif.*

1924.

N ^o ko- lejny N ^o d'or- dre	Kasa <i>Encaisse</i>	Banki <i>Banques</i>	Papiery wartościowe <i>Titres et effets</i>	Pożyczki <i>Débiteurs</i>	Ruchomości <i>Mobilier</i>	Nierucho- mości <i>Immeubles</i>	Różni i inne <i>Autres</i>	Straty <i>Pertes</i>
	32 537	116 419	11 122	312 569	4 125	119 001	32 135	1 558
	16 122	93 549	6 056	193 949	1 612	89 968	29 415	1 558
	3 224	18 710	1 211	38 790	322	17 994	5 883	312
1	304	3 680	2 796	45 069	16	—	170 ^a	—
2	50	—	2 759	18 089	796	59 968	24 305 ^b	1 558
3	947	—	500	44 279	—	—	—	—
4	11 768	84 476	—	67 696	—	—	—	—
5	3 053	5 393	1	18 816	800	30 000	4 940	—
	3 176	4 007	570	15 600	200	29 033	—	—
	1 588	2 004	285	7 800	100	14 516	—	—
1	147	7	419	7 504	200	29 032	—	—
2	3 029	4 000	151	8 096	—	1	—	—
	10 094	18 613	3 555	42 037	1 845	—	1 640	—
	2 179	3 723	711	8 407	369	—	328	—
1	7 960	4 697	—	5 182	50	—	1 526	—
2	186	—	—	7 093	—	—	114	—
3	—	13 896	1 796	—	—	—	—	—
4	749	1	—	20 360	150	—	—	—
5	1 999	19	1 759	9 402	1 645	—	—	—
	2 345	250	941	60 983	468	—	1 080	—
	156	16	63	4 066	31	—	72	—
1	15	71	134	9 593	—	—	—	—
2	209	—	—	5 110	—	—	26	—
3	132	—	—	1 000	—	—	—	—
4	577	—	—	2 115	—	—	—	—
5	68	—	700	487	63	—	889	—
6	213	—	—	3 136	—	—	—	—
7	—	—	—	—	—	—	—	—
8	81	—	—	3 440	—	—	—	—
9	33	—	—	330	—	—	—	—
10	77	—	—	5 784	—	—	—	—
11	387	—	—	2 547	—	—	95	—
12	32	4	27	1 384	260	—	—	—
13	72	—	—	7 501	100	—	—	—
14	73	—	—	1 739	45	—	—	—
15	365	175	—	10 205	0	—	70	—
16	11	—	80	6 612	—	—	—	—

^a W tem towary 164 zł.^b W tem towary 23405 zł.^a Y compris les marchandises 164 zł.^b Y compris les marchandises 23405 zł.

Tabl. 2. Bilans (dok.) — Bilan (fin).

W złotych — En zlotys.

b. Stan bierny — Passif.

1924.

Nr ko- lejny <i>Nº d'or- dre</i>	Suma bilansowa <i>Total du bilan</i>	Udziały <i>Parts sociales</i>	Fundusz zasobowy <i>Fond de réserve</i>	Fundusze specjalne <i>Fonds spéciaux</i>	Wkłady <i>Dépôts d'épargne</i>	Wierzyciele <i>Créanciers</i>	Różni i inne <i>Autres</i>	Czysta nadwyżka <i>Bénéfice net</i>
	629 466	108 197	40 157	35 795	353 461	69 976	6 439	15 441
	432 229	58 203	32 509	28 032	283 618	19 846	3 025	6 996
	86 446	11 647	6 502	5 606	56 724	3 969	605	1 399
1	52 035	4 954	66	30	30 358	15 600	—	1 027
2	107 525	10 526	—	4 739	87 583	3 040	1 637	—
3	45 726	11 756	2 571	—	29 726	—	1 388	285
4	163 940	21 145	786	698	134 424	1 206	—	5 681
5	63 003	9 822	29 086	22 565	1 527	0	—	3
	52 586	11 860	6 223	—	21 845	11 016	419	1 223
	26 293	5 930	3 111	—	10 922	5 508	210	672
1	37 309	11 245	6 201	—	8 396	11 016	419	32
2	15 277 ^a	615	22	—	13 449	0	—	1 191
	78 584	11 360	830	7 759	28 687	27 007	77	2 864
	15 717	2 272	166	1 552	5 737	5 402	15	573
1	19 415	3 172	139	—	13 028	1 095	—	1 981
2	7 393	5 725	412	—	1 043	—	45	168
3	15 692	54	—	7 657	7 374	—	—	607
4	21 260	138	197	102	185	20 600	—	38
5	14 824	2 271	82	—	7 057	5 312	32	70
	66 067	26 774	595	4	19 311	12 107	2 918	4 358
	4 404	1 785	40	0	1 287	807	194	291
1	9 813	4 540	—	—	428	4 000	—	845
2	5 345	4 701	—	—	—	—	80	564
3	1 132	746	10	—	3	—	331	42
4	2 692	1 829	—	—	733	—	—	130
5	2 207	710	63	—	177	—	824	433
6	3 349	2 854	8	—	—	—	—	487
7	—	—	—	—	—	—	—	—
8	3 521	— ^b	3	—	3 155	—	—	363
9	363	330	—	—	—	—	—	33
10	5 861	3 534	—	—	1 743	—	—	584
11	3 029	2 369	92	—	220	—	—	348
12	1 707	483	93	4	—	1 012	—	115
13	7 673	1 004	185	—	1 441	4 095	864	84
14	1 857	372	17	0	1 317	—	45	106
15	10 815	2 342	21	0	4 859	3 000	573	20
16	6 703	960	103	—	5 235	—	201	204

^a Bilans niezwaloryzowany.^b Udziały wpłacono dopiero w 1925 r. po zarejestrowaniu spółdzielni.^a Bilan non valorisé.^b Parts versées seulement en 1925 après l'enregistrement de la société.

Tabl. 3. Rachunek strat i nadwyżek — Compte des pertes et profits.

W złotych — En zlotys.

1924.

№ kolej- ny № d'or- dre	Straty — Pertes				Ogółem ^a Total ^a	Nadwyżki — Profits		
	Odsetki i prowizje <i>Intérêts et commis- sions</i>	Koszty pro- wadzenia <i>Frais d'admi- nistration</i>	Amor- tyzacja <i>Amortis- sement</i>	Inne <i>Autres</i>		Odsetki i prowizje <i>Intérêts et commis- sions</i>	Zwroty kosztów admin. <i>Recouvr des frais d'ad- ministr.</i>	Inne <i>Autres</i>
	16 739	47 768	—	470	76 438	36 429	2 225	36 226
	14 527	40 728	—	264	58 544	27 927	757	28 302
	2 905	8 146	—	53	11 709	5 585	151	5 660
1	2 265	2 351	—	15	5 659	5 351	—	308
2	8 526	25 215	—	3	33 744	11 274	509	20 403 ^b
3	2 530	1 852	—	—	4 667	4 667	—	—
4	1 206	4 680	—	—	7 586	6 530	248	808
5	—	6 630	—	246	6 883	105	—	6 783 ^c
	—	2 224	—	—	3 447	1 108	322	2 017
	—	1 112	—	—	1 724	554	161	1 009
1	—	1 100	—	—	1 132	380	322	430
2	—	1 124	—	—	2 315	728	—	1 587 ^d
	547	2 333	—	—	6 744	1 915	291	4 538
	109	467	—	—	1 349	383	58	908
1	273	1 781	—	—	5 035	516	291	4 228 ^e
2	25	264	—	—	457	444	—	13
3	—	—	—	—	607	607	—	—
4	249	281	—	—	568	271	—	297
5	—	7	—	—	77	77	—	—
	1 665	2 483	—	206	7 703	5 479	855	1 369
	104	155	—	13	481	342	53	86
1	167	340	—	72	1 424	1 122	274	28
2	—	63	—	0	627	417	—	210
3	11	36	—	34	123	120	—	3
4	—	—	—	—	130	130	—	—
5	28	103	—	—	564	107	—	457
6	56	47	—	—	590	418	—	172
8	—	20	—	—	383	371	—	12
9	—	12	—	—	45	12	33	—
10	71	273	—	—	929	629	300	—
11	—	244	—	—	592	592	—	—
12	62	28	—	0	205	146	—	59
13	—	465	—	—	549	248	—	301
14	—	155	—	—	261	134	—	127
15	—	465	—	15	500	263	237	—
16	270	223	—	85	781	770	11	—

^a Suma strat łącznie z czystą nadwyżką wzgl. suma nadwyżek łącznie ze stratą. ^b W tem nadwyżka brutto na towarach 20366 zł. ^c Bliżej niewyszczególnione. ^d W tem dochód z nieruchomości 1295 zł. ^e W tem dochód z loterii 4153 zł.

^a Total des pertes y compris le bénéfice net, ou bien total des profits y compris la perte. ^b Y compris le profit brut sur marchandises—20366 zł. ^c Profits non spécifiés. ^d Y compris le revenu des immeubles—1295 zł. ^e Y compris le profit de la loterie—4153 zł.

Tabl. 4. Koszty prowadzenia — Frais d'administration.

W złotych — En zlotys.

1924.

N ^o ko- lejny N ^o d'or- dre	Ogółem <i>Total</i>	Wynagro- dzenie władz <i>Rémuné- ration du Con- seil Admini- stratif, etc</i>	Place personelu <i>Appointe- ments du personnel</i>	Wydatki biurowe <i>Frais du matériel</i>	Podatki i opłaty <i>Impôts de taxes</i>	Składka związkowa <i>Cotisations dues à la Direction Centrale</i>	Koszty rewizji <i>Frais de vé- rification</i>	Wydatki kulturalne i inne <i>Autres dépenses</i>
	45 904 100,0	10 159 22,1	18 245 39,8	6 261 13,6	4 555 9,9	939 2,0	132 0,4	5 613 12,2
	38 885 100,0	9 173 23,4	14 693 37,8	4 503 11,6	4 264 11,0	667 1,7	132 0,5	5 453 14,0
1	2 351	2 130	—	71	—	—	—	150
2	25 215	1 420	12 399	2 763	2 531	667	132	5 303
3	—	—	—	—	—	—	—	—
4	4 680	3 150	—	—	1 530	—	—	—
5	6 639	2 473	2 294	1 669	203	—	—	—
	2 224 100,0	120 5,4	1 360 61,1	668 30,0	37 1,7	39 1,8	—	—
1	1 100	120	360	560	35	25	—	—
2	1 124	—	1 000	108	2	14	—	—
	2 333 100,0	151 6,5	1 707 73,2	229 9,8	35 1,5	95 4,1	—	116 4,9
1	1 781	151	1 329	120	—	81	—	100
2	264	—	130	99	35	—	—	—
3	—	—	—	—	—	—	—	—
4	281	—	248	3	0	14	—	16
5	7	—	—	7	—	—	—	—
	2 462 100,0	715 29,1	485 18,3	861 35,0	219 8,9	138 5,6	—	44 3,1
1	340	—	120	171	19	30	—	—
2	63	—	—	63	—	—	—	—
3	36	—	35	—	—	—	—	1
4	103	—	—	13	10	60	—	20
5	47	—	—	47	—	—	—	—
6	20	—	—	20	—	—	—	—
7	273	—	160	71	42	—	—	—
8	244	—	170	74	—	—	—	—
9	28	—	—	10	13	5	—	—
10	465	250	—	213	2	—	—	—
11	155	115	—	17	—	—	—	23
12	465	230	—	98	127	12	—	—
13	223	120	—	66	6	31	—	—

a Brak wyszczególnienia.

a Les frais d'administration ne sont pas spécifiés.

Tabl. 5. Podział czystej nadwyżki — Répartition du bénéfice net.

W złotych En zlotys.

1924.

Nr ko- lejny <i>Nr d'or- dre</i>	Czysta nadwyżka ogółem <i>Bénéfice net-total</i>	Z tego przeznaczono na: — <i>Destination:</i>					
		dywidendy <i>dividendes</i>	fundusz zasobowy <i>fonds de réserve</i>	fundusz specjalny <i>fonds spéciaux</i>	cele kultu- ralne i do- broczynne <i>publications, subsides, secours, etc.</i>	gratyfikacje <i>gratifi- cation</i>	inne <i>autres buts</i>
	14 708	3 563	3 039	350	950	2 726	4 080
	100,0	24,3	20,7	2,7	6,4	18,5	27,7
	6 997	1 827	1 136	70	—	730	3 234
	100,0	26,1	16,2	1,1	—	10,4	46,2
1	1 028	—	408	70	—	550	—
2	—	—	—	—	—	—	—
3	285	75	30	—	—	180	—
4	5 681	1 752	698	—	—	—	3 281
5	3	—	—	—	—	—	3 _c
	1 223	—	273	—	950	—	—
	100,0	—	22,3	—	77,7	—	—
1	32	—	32	—	—	—	—
2	1 191	—	241	—	950	—	—
	2 864	845	468	134	—	1 347	70
	100,0	29,5	16,3	4,7	—	47,0	2,5
1	1 981	238	396	—	—	1 347	—
2	168	—	34	—	—	—	—
3	607	607	—	134	—	—	—
4	38	—	—	—	—	—	—
5	70	—	38	—	—	—	70 _c
	3 624	891	1 162	146	—	649	776
	100,0	24,6	32,1	4,0	—	17,9	21,4
1	845	454	85	82	—	—	224 _b
2	564	262	302	—	—	—	—
3	42	—	—	—	—	—	—
5	433	—	43	—	—	—	42
6	a	—	—	—	—	—	390
8	363	—	113	—	—	250	—
10	585	134	160	—	—	291	—
11	348	—	300	—	—	48	—
12	115	28	17	7	—	60	3
13	a	—	—	—	—	—	—
14	106	13	76	—	—	—	17
15	20	—	15	5	—	—	—
16	203	0	51	52	—	—	100

a Brak wyszczególnienia. b Zwroty od odsetek, pobranych od członków. c Przeniesiono na rok następujący.

a Manque d'énumération. b Rendements des pour-cents payés par les associés. c Transféré pour l'année suivante.

Tabl. 6. Siedziba, członkowie, obroty i kapitał obrotowy.
Siège, membres, chiffres d'affaires et fonds de roulement.

W złotych—En zlotys.

1925.

N ^o ko- leiny N ^o d'or- dre	Nazwa spółdzielni <i>Dénomination des sociétés</i>	Siedziba <i>Siège</i>	Liczba członków <i>Nombre de membres</i>	Obroty <i>Chiffres d'affaires</i>	Kapitał obrotowy <i>Fonds de roulement</i>
	Ogółem—Total		17 843	2970159	1504272
	I grupa ogółem		9 799	1 929 219	907 059
	<i>na 1 spółdzielnię</i>		<i>1 633</i>	<i>321 536</i>	<i>151 176</i>
1	Spółdzielnia Oszczędn.-Pożyczk. Pracown. Banku Polskiego	Warszawa	535	474 173	111 907
2	Spółdzielnia Kasa Pożyczk.-Oszczędn. Prac. Poczтовых	"	745	375 899	116 996
3	Kasa Spółdzielcza <i>Wzajemna Pomoc</i>	Ostrowiec	105	68 006	152 367
4	Bank Urzędniczy	Poznań	800	352 542	148 005
5	Kolejowa Kasa Oszczędności i Pożyczek	Katowice	2 412	412 545	208 430
6	Stowarzyszenie Oszczędności i Kredytu Pracowników Polsk. Kolei Państwowych	Lwów	5 202	246 054	169 354
	II grupa ogółem		2 666	264 451	225 003
	<i>na 1 spółdzielnię</i>		<i>889</i>	<i>88 151</i>	<i>75 001</i>
1	Towarzystwo Oszczędności i Kredytu Prac. Umysłowych	Warszawa	336	141 673	56 674
2	Krakowskie Towarzystwo Zaliczkowe Urzędników	Kraków	2 037	46 862	69 073
3	Kasa Zaliczkowa Drukarzy i Pokrewnych Zawodów <i>Pomoc</i>	Lwów	293	75 916	99 256
	III grupa ogółem		2 409	220 101	180 919
	<i>na 1 spółdzielnię</i>		<i>401</i>	<i>44 020</i>	<i>30 153</i>
1	Kasa Pożyczk.-Oszczędn. przy Związku Prac. Skarbowych	Warszawa	633	34 256	38 178
2	Robotniczy Bank Spółdzielczy	Łódź	217	39 282	20 577
3	Kasa Pożyczkowo-Oszczędnościowa Pracowników Skarbo- wych Okręgu Wołyńskiego	Luck	274	57 954	22 666
4	Spółdzielnia Oszczędn. Urzędników i Mistrzów firmy <i>Bracia Czeszowiczka</i>	Andrychów	52		28 827
5	Krużok Wzaimnoy Pomoszczi Uriadnikiw <i>Dnistrza</i>	Lwów	58	39 547	35 423
6	Polskie Tow. Kredyt. Nauczycieli Szkół Średnich i Wyższych	"	1 175	49 062	35 248
	IV grupa ogółem		2 969	556 387	191 291
	<i>na 1 spółdzielnię</i>		<i>124</i>	<i>24 191</i>	<i>8 695</i>
1	Kasa Wzajemnej Pomocy Prac. Gł. Urzędu Statystycznego	Warszawa	204	79 286	19 413
2	Kasa Pożyczk.-Oszczędn. Prac. Warsz. Okr. Urzędu Ziemi.	"	58	29 014	13 502
3	Spółdzielnia Kasa Pożyczkowo-Oszczędnościowa Pracowni- ków Sądowych Okręgu Włocławskiego	Włocławek	71	11 799	2 693
4	Spółdzielnia Kasa Pożyczkowo-Oszczędnościowa Pracowni- ków Dóbr i Zakładów Przemysłowych	Rzuców	105	8 167	6 417
5	Kasa Spółdzielcza Stowarzyszenia Robotników Chrześcijań- skich <i>Pomoc</i>	Radom	106	20 308	8 110
6	Spółdzielnia Kasa Wzajemnej Pomocy Pracowników stacji Strzemieszyce	Strzemieszyce	60	3 794	
7	Spółdz. Kasa Pożyczk.-Oszczędn. Urzędników Skarbowych	Lublin	34		285
8	Kasa Pożyczk.-Oszczędn. Pracowników Poczтовых	Siedlce	46	24 700	8 114
9	Kasa Pożyczk.-Oszczędn. Prac. Sejmiku Powiat. i Starostwa	"	89	13 360	6 813
10	Kasa Samopomocy Pracowników Okr. Urzędu Ziemi.	Białystok	76	18 287	7 902
11	Spółdzielnia Kasa Pożyczkowo-Oszczędnościowa <i>Samopomoc</i> Pracowników Poczty, Telegrafu i Telefonu	"	116	23 859	8 733
12	Spółdzielnia Kasa Oszczędn.-Pożyczk. Urzędników Cywil- nych Instytutu Wojskowego	Grodno	132	13 070	8 018
13	Spółdzielnia Kasa Pożyczk.-Oszczędnościowa <i>Samopomoc</i>	"	139	31 952	13 669
14	Spółdz. Kasa Pożyczk.-Oszczędn. Pracown. Poczтовых	Suwałki	33	9 775	2 932
15	Kasa Pożyczk.-Oszczędn. Pracowników Skarbowych	Wilno	152	18 112	6 087
16	Kasa Pożyczk.-Oszczędn. Pracowników Sądowych	"	196	53 131	14 447
17	Kasa Spółdzielcza Pożyczk.-Oszczędn. przy Oddziale Sto- warzyszenia Urzędników Państwowych	Luck	111	24 332	11 126
18	Kasa Oszczędnościowa Urzędników Magistratu	Krzemieńce	47	15 218	6 028
19	Urzędnicze Konsorejum Zaliczkowe	Bielsko	81	8 293	4 287
20	Towarzystwo Kredytu i Oszczędności Urzędników Pocht.	Kraków	145	47 069	13 533
21	Robotnicza Spółka Oszczędności i Pożyczek	Przemyśl	386	9 722	4 082
22	Spółdzielnia Kredytowa Pracowników Pocztoowo-Telegr.	Drohobycz	43	430	
23	Kasa Spółdz. Nadkonduktorów i Konduktorów Kolejowych	Stanisławów	213	59 139	17 222
24	Kasa Pożyczkowa Rzemieślników Kolejowych	"	326	33 570	7 878

Tabl. 7. Bilans — Bilan.

W złotych — En zlotys.

a. Stan czynny — Actif. •

1925.

N ^o ko- lejny N ^o d'or- dre	Kasa <i>Encaisse</i>	Banki <i>Banques</i>	Papiery wartościowe <i>Titres et effets</i>	Pożyczki <i>Débiteurs</i>	Ruchomości <i>Mobilier</i>	Nierucho- mości <i>Immeubles</i>	Różni i inne <i>Autres</i>	Straty <i>Pertes</i>
	67 728	110 574	18 131	972 956	28 532	197 457	108 894	—
	49 098 8 183	70 784 11 797	11 041 1 840	597 114 99 519	1 402 234	91 080 15 180	86 540 14 423	—
1	586	4 693	—	106 326	—	—	303	—
2	725	712	3 653	111 789	44	—	73	—
3	3 264	—	4 987	5 020	—	61 080	78 016 ^a	—
4	17 004	13 602	2 400	114 266	638	—	95	—
5	26 568	51 777	—	130 085	—	—	—	—
6	951	—	1	129 628	720	30 000	8 054	—
	3 357 1 119	262 87	1 573 524	91 934 30 645	21 133 7 045	106 377 35 459	367 122	—
1	65	121	1 003	34 175	20 943	—	367	—
2	54	141	419	38 332	190	29 937	—	—
3	3 238	—	151	19 427	—	76 440	—	—
	9 498 1 583	37 692 6 282	4 056 676	105 366 17 561	4 390 732	—	19 917 3 319	—
1	3 255	11 692	408	13 543	50	—	9 230	—
2	4 275	285	55	8 901	2 621	—	4 440	—
3	22	—	—	21 999	247	—	398	—
4	—	25 650	1 796	1 381	—	—	—	—
5	1 354	1	—	33 993	75	—	—	—
6	592	64	1 797	25 549	1 397	—	5 849	—
	5 775 263	1 836 84	1 461 66	178 542 8 115	1 607 73	—	2 070 94	—
1	13	10	286	19 104	—	—	—	—
2	100	400	95	12 796	111	—	—	—
3	768	—	—	1 925	—	—	—	—
4	385	—	—	6 032	—	—	—	—
5	84	—	822	6 807	298	—	99	—
6	—	—	—	—	—	—	—	—
7	188	—	—	—	97	—	—	—
8	523	—	—	7 500	—	—	91	—
9	702	—	—	6 111	—	—	—	—
10	10	—	—	7 892	—	—	—	—
11	1 215	—	—	7 518	—	—	—	—
12	19	—	106	7 893	—	—	—	—
13	34	—	18	11 517	444	—	1 656	—
14	72	—	—	2 860	—	—	—	—
15	36	—	—	6 051	—	—	—	—
16	102	—	—	14 345	—	—	—	—
17	621	—	—	10 411	—	—	94	—
18	97	—	27	5 904	—	—	—	—
19	269	4	27	3 730	257	—	—	—
20	45	946	—	12 442	100	—	—	—
21	158	—	—	3 884	40	—	—	—
22	—	—	—	—	—	—	—	—
23	252	476	—	16 234	260	—	—	—
24	82	—	80	7 586	—	—	130	—

^a W tem towary 68 643 zł.^a Y compris les marchandises 68 643 zł.

Tabl. 7. Bilans (dok.) — Bilan (fin).

W złotych — *En zlotys.*b. Stan bierny — *Passif.*

1925.

Nr ko- lejny N ^o d'or- dre	Suma bilansowa <i>Total du bilan</i>	Udziały <i>Parts sociales</i>	Fundusz zasobowy <i>Fonds de rèserve</i>	Fundusze specjalne <i>Fonds spéciaux</i>	Wkłady <i>Dépôts d'épargne</i>	Wierzyciele <i>Créanciers</i>	Różni i inne <i>Autres</i>	Czysta nadwyżka <i>Bénéfice net</i>
	1 504 272	453 250	73 865	40 099	645 252	166 162	53 475	72 169
	907 059 151 176	231 193 38 532	38 480 6 413	27 619 4 603	470 184 78 364	58 843 9 807	37 164 6 194	43 576 7 263
1	111 907	19 250	—	—	81 810	3 000	2 434	5 413
2	116 996	35 699	962	100	54 207	22 628	—	3 400
3	152 367	9 940	—	5 735	120 579	14 332	1 434	347
4	148 005	50 396	4 113	960	70 689	13 273	2 526	6 048
5	208 430	44 135	1 484	2 334	138 837	4 481	7 770	9 389
6	169 354	71 773	31 921	18 490	4 062	11 129	23 000	18 979
	225 003 75 001	81 208 27 069	26 628 8 876	— —	72 349 24 176	31 654 10 552	7 887 2 629	5 277 1 759
1	56 674	23 778	—	—	17 272	7 932	7 181	511
2	69 073	12 601	6 461	—	28 549	20 564	706	192
3	99 256	44 829	20 167	—	26 528	3 158	—	4 574
	180 919 30 153	42 896 7 149	1 903 317	12 114 2 019	56 105 9 351	49 857 8 310	7 525 1 254	10 519 1 753
1	38 178	11 354	675	—	17 500	5 058	947	2 644
2	20 577	8 552	251	188	9 368	818	1 276	124
3	22 666	19 118	616	134	36	137	1 636	989
4	28 827	41	—	11 690	12 593	—	—	4 503
5	35 423	1 180	280	102	294	33 300	—	267
6	35 248	2 651	81	—	16 314	10 544	3 666	1 992
	191 291 8 695	97 953 4 452	6 854 311	366 16	46 614 2 119	25 808 1 173	899 42	12 797 582
1	19 413	7 440	85	57	10 187	—	40	1 604
2	13 502	11 801	317	—	—	—	—	1 384
3	2 693	1 921	17	—	519	—	369	167
4	6 417	4 124	0	0	1 650	—	—	643
5	8 110	3 902	179	—	1 620	1 752	178	479
6	—	—	—	—	—	—	—	—
7	285	183	102	100	—	—	—	—
8	8 114	7 473	100	—	—	—	—	541
9	6 813	5 960	42	—	—	—	—	811
10	7 902	7 094	—	—	130	—	—	678
11	8 733	589	116	—	6 975	—	—	1 053
12	8 018	5 503	632	229	—	1 650	—	—
13	13 669	4 807	2 143	—	1 911	4 200	48	560
14	2 932	1 925	—	—	570	—	—	437
15	6 087	4 536	153	—	868	—	—	530
16	14 447	11 403	160	—	2 157	—	—	727
17	11 126	7 257	423	—	2 500	—	42	904
18	6 028	480	1 049	—	1 665	2 650	—	184
19	4 287	1 086	143	11	—	2 758	—	289
20	13 533	2 286	343	—	178	10 298	—	428
21	4 082	696	109	—	3 082	—	—	195
22	—	—	—	—	—	—	—	—
23	17 222	5 320	516	5	7 319	2 500	395	16
24	7 878	2 167	221	64	5 283	—	127	643

Tabl. 8. Rachunek strat i nadwyżek — Compte des pertes et profits.

W złotych — En zlotys.

1925.

№ ko- lejny № d'or- dre	Straty — Pertes				Ogółem ^a Total ^a	Nadwyżki — Profits		
	Odsetki i prowizje <i>Intérêts et commissions</i>	Koszty pro- wadzenia <i>Frais d'admini- stration</i>	Amorty- zacja <i>Amortis- ement</i>	Inne <i>Autres</i>		Odsetki i prowizje <i>Intérêts et commissions</i>	Zwroty kosztów admin. <i>Recouvrement des frais d'administ.</i>	Inne <i>Autres</i>
	60 306	121 913	3 789	5 886	255 154	177 749	6 566	70 839
	50 881	81 237	1 601	4 683	173 105	120 815	493	51 797
	8 480	13 540	267	781	28 851	20 136	82	8 633
1	13 730	2 122	—	8	21 273	20 686	—	587
2	7 560	6 681	5	35	17 681	17 457	—	224
3	10 576	31 602	1 525	15	44 065	10 521	—	33 544 ^b
4	8 384	5 286	71	960	20 749	20 749	—	—
5	10 631	11 724	—	1 520	24 391	20 697	493	3 201
6	—	23 822	—	2 145	44 946	30 705	—	14 241 ^c
	3 052	18 770	1 860	—	28 959	17 171	3 517	8 271
	1 017	6 257	620	—	9 653	5 724	1 172	2 757
1	3 052	10 178	—	—	13 741	10 571	2 720	450
2	—	6 121	300	—	6 613	3 932	797	1 884
3	—	2 471	1 560	—	8 605	2 668	—	5 937 ^d
	2 252	10 195	323	1 042	24 331	15 755	257	8 319
	375	1 683	54	174	4 055	2 626	43	1 386
1	200	5 567	—	—	8 411	2 040	251	6 120 ^e
2	732	1 339	—	—	2 195	2 195	—	—
3	886	2 651	—	24	4 550	4 550	—	—
4	—	—	—	298	4 801	2 795	6	2 000
5	434	438	75	—	1 214	1 085	—	129
6	—	200	248	720	3 160	3 090	—	70
	4 121	11 675	5	161	28 759	24 008	2 299	2 452
	196	556	0	8	1 370	1 143	110	117
1	670	1 709	—	1	3 984	3 348	584	52
2	—	111	—	—	1 495	1 010	—	485
3	19	345	—	108	639	639	—	—
4	—	—	—	—	643	462	—	181
5	445	427	—	36	1 387	1 234	—	153
8	—	—	—	—	542	542	—	—
9	521	278	—	—	1 610	1 123	—	487
10	13	53	—	—	744	664	80	—
11	173	32	—	—	1 257	1 236	—	21
12	—	777	—	—	777	691	86	—
13	300	1 091	—	7	1 958	1 377	467	114
14	—	60	—	—	497	495	2	—
15	—	64	—	—	594	591	—	3
16	324	1 477	—	—	2 528	2 428	100	—
17	—	378	—	—	1 282	1 282	—	—
18	—	163	—	9	356	356	—	—
19	482	402	—	—	1 173	977	—	196
20	—	795	—	—	1 223	1 038	—	185
21	—	577	5	—	777	394	—	383
23	—	1 755	—	—	2 922	2 270	652	—
24	1 174	881	—	—	2 071	1 851	28	192

^a Suma strat łącznie z czystą nadwyżką wzgl. suma nadwyżek łącznie ze stratą. ^b W tem nadwyżka brutto na towarach 32 161 zł. ^c Bliżej niewyszczególnione. ^d W tem dochód z nieruchomości 4 755 zł. ^e W tem dochód z loterii 6 092 zł.

^a Total des pertes y compris le bénéfice net, ou bien total des profits y compris la perte. ^b Y compris le profit brut sur marchandises 32 161 zł. ^c Profits non spécifiés. ^d Y compris le revenu des immeubles 4 755 zł. ^e Y compris le profit de la loterie 6 092 zł.

Tabl. 9. Koszty prowadzenia — Frais d'administration.

W złotych — En zlotys.

1925.

Nr kolejny N ^o d'ordre	Ogółem <i>Total</i>	Wynagrodzenie władz <i>Rémunération du Conseil Administratif, etc.</i>	Place personelu <i>Appointements du personnel</i>	Wydatki biurowe <i>Frais du matériel</i>	Podatki i opłaty <i>Impôts et taxes</i>	Składka związkowa <i>Cotisations dues à la Direction Centrale</i>	Koszty rewizji <i>Frais de vérification</i>	Wydatki kulturalne i inne <i>Autres dépenses</i>
	121 817	27 681	52 303	20 896	11 068	2 303	1 101	6 465
	100,0	22,7	42,9	17,2	9,1	1,9	0,9	5,3
	81 537	19 931	34 895	10 704	9 982	955	412	4 658
	100,0	24,5	42,8	13,1	12,2	1,2	0,5	5,7
1	2 422	—	1 768	570	—	50	—	34
2	6 681	4 309	1 200	740	—	—	282	150
3	31 602	2 050	15 188	6 033	2 822	905	130	4 474
4	5 286	—	4 730	556	—	—	—	—
5	11 724	6 170	—	—	5 554	—	—	—
6	23 822	7 402	12 009	2 805	1 606	—	—	—
	18 770	3 000	8 553	6 412	278	340	—	187
	100,0	16,0	45,6	34,2	1,5	1,7	—	1,0
1	10 178	—	7 382	2 602	7	—	—	187
2	6 121	1 200	1 171	3 271	269	210	—	—
3	2 471	1 800	—	539	2	130	—	—
	10 195	1 757	6 336	740	90	382	74	816
	100,0	17,2	62,1	7,3	0,9	3,7	0,7	8,0
1	5 567	1 370	3 786	89	—	146	—	176
2	1 339	—	665	489	24	80	74	7
3	2 651	387	1 525	117	18	42	—	562
4	—	—	—	—	—	—	—	—
5	438	—	360	—	4	54	—	20
6	200	—	—	45	44	60	—	51
	11 315	2 993	2 519	3 040	718	626	615	804
	100,0	26,5	22,3	26,8	6,4	5,5	5,4	7,1
1	1 709	20	790	253	198	130	—	318
2	111	—	20	24	—	40	—	27
3	345	—	328	7	7	—	—	3
4	—	—	—	—	—	—	—	—
5	427	—	—	26	22	120	—	159
6	—	—	—	—	—	—	—	—
7	278	—	—	70	—	—	208	—
8	53	—	31	—	22	—	—	—
9	32	—	—	32	—	—	—	—
10	777	300	—	322	—	50	—	105
11	1 091	—	—	805	286	—	—	—
12	64 ^a	—	—	29	35	—	—	—
13	1 477	—	990	165	5	—	317	—
14	378	—	360	18	—	—	—	—
15	163	—	—	163	—	—	—	—
16	402	300	—	11	34	10	30	17
17	795	300	—	482	13	—	—	—
18	577	310	—	128	4	—	60	75
19	1 755	1 345	—	254	—	156	—	—
20	881	418	—	251	92	120	—	—
21	—	—	—	—	—	—	—	—

^a Brak wyszczególnienia.^a La spécification fait défaut.

Tabl. 10. Podział czystej nadwyżki — Répartition du bénéfice net.

W złotych — En zlotys.

1925.

№ ko- lejny № d'or- dre	Czysta nadwyżka Ogółem <i>Bénéfice net—total</i>	Z tego przeznaczono na: — <i>Destination:</i>					
		dywidendę <i>dividendes</i>	fundusz zasobowy <i>fonds de réserve</i>	fundusze specjalne <i>fonds spéciaux</i>	cele kul- turalne i do- broczynne <i>publications, subsides, secours, etc.</i>	gratyfikacje <i>gratifica- tions</i>	inne <i>autres buts</i>
	71 742 100,0	26 978 37,6	10 866 15,1	4 906 6,9	5 400 7,5	10 664 14,9	12 928 18,0
	43 576 100,0	13 907 31,9	7 369 16,9	4 555 10,5	2 600 6,0	6 300 14,5	8 845 20,2
1	5 413	1 430	683	—	100	3 000	200
2	3 400	—	400	2 000	—	1 000	—
3	347	—	347	—	—	—	—
4	6 048	588	605	2 555	—	2 300	—
5	9 389	5 889	2 334	—	—	—	1 166
6	18 979	6 000	3 000	—	2 500	—	7 479
	5 277 100,0	2 125 40,3	697 13,2	—	1 800 34,1	—	655 12,4
1	511	—	—	—	—	—	511
2	192	—	48	—	—	—	144
3	4 574	2 125	649	—	1 800	—	—
	10 519 100,0	5 972 56,8	690 6,6	295 2,8	710 6,7	1 737 16,5	1 115 10,6
1	2 644	389	—	—	410	1 545	300
2	124	—	15	109	—	—	—
3	989	744	149	96	—	—	—
4	4 503	4 503	—	—	—	—	—
5	267	—	27	90	—	—	150
6	1 992	336	499	—	300	192	665
	12 370 100,0	4 974 40,2	2 110 17,1	56 0,5	290 2,3	2 627 21,2	2 313 18,7
1	1 604	744	160	41	—	—	659 ^b
2	1 384	984	138	—	—	262	—
3	167	146	21	—	—	—	—
4	643	—	—	—	—	—	643 ^c
5	480	426	54	—	—	—	—
8	542	—	55	—	—	—	—
9	811	—	301	—	40	447	—
10	678	490	68	—	—	450	60
11	1 052	461	105	—	—	120	—
12	^a	—	—	—	—	450	36
13	560	—	60	—	—	—	—
14	437	182	29	—	—	500	—
15	530	—	—	—	—	—	226
16	727	591	136	—	—	—	530 ^c
17	904	478	226	—	—	—	—
18	184	—	46	—	—	200	—
19	289	126	30	—	—	136	—
20	^a	—	—	8	—	60	65
21	195	16	179	—	—	—	—
23	1 167	328	495	—	250	—	—
24	16	2	7	7	—	—	94 ^b

a Brak wyszczególnienia. b Zwroty od odsetek, pobranych od członków. c Przeniesiono na rok następny.

a Manque d'énumération. b Rendements des pour-cents payés par les associés. c Transféré pour l'année suivante.

